

utom en mängd vanliga stensättningar, några fallna bautastenar, samt långa mursträckor, hvilkas betydelse är oss alldeles obekant.

Sjunga *) minnesmärkena, belägna på den bergshöjd vid Gåran, å hvilken en del af Sjunga by är, höra till de märkligaste i socken. Men belägenheten är en af de skönaste i Upland. Öfver de rika fornlemningarna vifta ljusa hängbjörkar, och sjön larmar vid stranden. En täck björkdunge springer ut i vattnet. Der står på andra sidan en skog, och den skogen är, såsom sjön, mörk, eller blå — allt efter som himlen vill. Men Sjöo Slott i samma skog, eller i lundarna (vi vete icke) — det bländar alltid.

Låtom oss nu betrakta de "jordtecken och andra tillstämplingar" på denna höjd, hvilka Mårten Janson bestämt utvisar. *Sjunga hög*, uppförd midt bland en mängd andra minnesmärken, och den största i Skog socken, äger 102 alnars omkrets vid roten, samt 14 alnars sluttningshöjd. En någorlunda bibehållen fotkedja pryder den. Ganska märklig är en vid högens södra *slutning* varande, ofvanpå slät, kretsig och med stenar omsatt, afsats af 2—3 fots höjd. Sjelfva högen har å södra slutningen en grop, som blottar någon del af dess innanmäte, hvilket finnes bestå af grof sten **). Rörande tillkomsten af denna fördjupning förmålar Mårten, att då han en afton nalkats stället, hade han der funnit sina söner, arbetande med spadar och jernspett, i mening att finna skatter. Mårten hade blifvit "härmandes ***)" galin onder", samt "drifvit dem på flykten". — På få alnars afstånd från högen är en rund, med stenar omsatt, upphöjning af icke mindre än 60 alnars omkrets, ofvanpå platt och ganska jemn, samt, 6 alnar från denna, en väl lagd rund krets af 64 alnars omfång — försedd med en, $\frac{1}{2}$ aln hög, midtsten, men för öfrigt inuti stenfri. Dessa tre minnesmärken äro i en rad från öster till vester. Söder om dem finnas flere lemningar. Närmast ses tvänne fyrsidiga, aflånga och jordfyllda, stensättningar, hvardera af omkring 16 alnars längd och 10 alnars bredd; och finnes inom den ena af dem, vid nordöstra ändan, en mindre kulle, som i sednare tider blifvit till en del utgräfvnen. De flesta sidostenarna äro *resta*. Tätt invid dem träffas en ganska liten krets, samt längre i öster en annan sådan af större och skilda stenar, hvaraf två, mellan hvilka ett större afstånd är, äro förenade medelst en låg stensträcka. (Se pl. 2. fig. 10). I öfrigt finnas här spridda öfver höjden mångfaldiga minnesmärken af de uppräknade lagen. De uppgifna tyckas varit omslutna af en stenmur, hvaraf i norr och vester tydliga lemningar skönjas. De ovanligare märkenas betydelse torde kunna genom närmare undersökning utredas. "Sjunga har i forna tider varit en stad — stor såsom sju".

Norr ut är Arnehufvud — en udde i sjön vid socknens nordvestra sida. Arnehufvud säges hafva sitt namn af en konung, eller höfding, vid namn Arn $\frac{1}{2}$), samt de omliggande vattnen, Oxen och Gåran, deraf, att i forntiden folket vid

*) Nämnes å "en gammal pergamentslista i Sko Closters jordegodzbok *Sijustadum*." Peringsköld, å nedan anført ställe.

**) Och likväl prunka på en sådan grund de högrödaste blommor. Men de lefva i kärlek. "Blommorne äro växternas blottade kärlek", säger Linné. Del. Nat. sid. 12. Ups. 1773

***)) Ordet torde böra härledas af *harm*.

†) Namnet förekommer ofta på runstenar och i Isl. Sagor.

R. Dybeck del.

Lith. o. tr. hos Strömer & Hårdh.

SJUSTA HÖG.
(Upland).

den förre slagtat oxar, hvilkas hufvuden och innanmäten (gårr) de kastat i den sednare, eller Gåran. (Dan. Winge). Säggen är föga trovärdig. Drysenius härleder namnet Arnehufvud af *arn* = spis, eldstad, och det närliggande Bagarebo *) af *boa*; ”derföre *boa* med eld och *arne* säges den, qvi propriam constituit familiam aut habitationem **). — Här saknas minnesmärken, och på socknens norra stränder reser sig väl här och der en ättehög, men andra fornlemningar hafva vi här förgäfves sökt.

Återstår nu onämndt blott ett märkligare äldre fornminne. På ägora till hemmanet Qvars- eller Qvarnslöt, sydväst i socknen (eg. i skogsbygden) mot Eggeby ***), är ett skogbeväxt berg, liggande utmed sjön, å hvilket berg finnes en aflängt rund ringmur af nära 400 alnars omkrets. Muren, som är 6 till 7 alnar bred samt 4 till 5 alnar sluttande hög, omsluter bergets öfre del, med undantag af dess södra sida, der blott afbrutna, längre och kortare, mursträckor äro uppförda mellan de å yttre sidorna nästan lodrätt höga klipporna. Trenne ingångar leda till fästet genom dess norra, östra och vestra sidor. Det inre rummet är ganska stenigt. (Se pl. 2. fig. 4.)

Det förtjenar anmärkas; att denna borg, jemte röret på Råberget, äro de enda minnesmärken i Skog socken, som hittills fästet forskares uppmärksamhet, och om hvilka man således redan äger någon kännedom.

Drysenius säger, att borgen ”kallas Qvarnslööt Slått” (den heter så än i dag), ”och är af så stora gråstenar uppmurad, at näppeligen denne tidzens menniskor kunna såda stenar röra”. — ”Där hafva de” fortfar han, ”haft sitt röfvar-näste”. — ”Där finnes tre ingångar, väster, norr och öster, af hvilka de tvänne förre hafva varit mycket beqväme, at inbringa fribyte af sjön Gåren, men den sista, antingen göra utfall, eller ock fodra (föra?) sina creatur till bettz” — ”Att något äfventyr med berörde borg varit är ofelbart, så väl af de många grafställen neder vid sjön, som af de reliqvier eller qvarlevor efter slaget; ty för en tid sedan hittade en torpare, der boende i Fattasbo, en Sabell, öfver hvilken mossar var växt”. — ”En soldat (hittade) ett svärdfäste”. — Rothlieb †) har detsamma och tillägger, att ”fästet har fordom utan tvifvel varit omgifvit på trenne sidor af vatten”. Han föreställde sig här — säger han ”huru de fordna Göter, för 10 eller 12 århundraden tillbaka, inom dessa nu mossbevuxna och kullfallna murar, vid eldbrasan roade sig med sagor och sånger, drucko ur sina horn, och beredde sig till nya strider och ströftåg”.

Vi hafva vid allt detta blott skolat anmärka, att de många grafställena neder vid sjön troligen förgäfves sökas, äfvensom att, ehuru dalar sträcka sig från sjön efter bergets norra och södra sidor, uppgiften, att fästet varit på trenne sidor omgifvet af vatten, svårligen lär kunna godkännas. Erik Person i Ham-

*) Enligt Winge rättel. *Bagarebo*, deraf, att fordom en Norrsk man bott der, såsom förre ägaren af gården för Winge berättat.

**) Drysenius finnes hafva detta af Loccenius, *Lex. Jur. Sv. Goth.* Ups. 1665 pag. 13.

***) Nämnes äfven Heggeby, men vanligast Eggeby, deraf (enligt berättelse, benäget meddelad af Herr Doctorn Chr. Fahlcrantz), att fordom klosterfolket i Skog derifrån erhållit sitt behof af ägg.

†) Beskrifning öfver Skokloster. Sid. 4.

marby håller före, att i *hedningatiden* "sjelfva hushondfolket bott i borgen", men i allmänhet är folket i socknen föga böjdt, att taga den för en forntida menniskoboning.

En man gick en afton förbi borgen, följande den väg, som löper utmed bergets östra fot. Då kom ur berget en man till honom, hafvande på sitt hufvud en röd toppmössa. Vandraren kunde se, att han ärnade tilltala honom, men oförmodadt for han åter af in i sjelfva berget. Mannen, som stod och tänkte hvad detta kunde betyda, fick då höra helgsringningen från Skokloster. Han förstod nu hur det var *vuli* *), spottade efter sig och gick sin väg.

Detta är hvad vi denna gång velat säga om de äldsta minnesmärkena i Skokloster socken. Vi tillstå dock, att vi härmed lemnat blott ett utdrag ur våra anteckningar i ämnet, hvilkas allmängörande i deras helhet utrymmet icke medgifvit.

Om det forna ryggbara klostret här i Skog är mycket skrifvet, hvarföre vi vilje endast lätt vidröra detsamma. Den första klosterbyggnaden härstades, anlagd vid år 1220, tros hafva varit belägen norr om den så kallade Flasta mur. Dock finnas nu icke några lemningar af densamma. Flasta mur skall vara en kvarleva af socknens äldsta kyrka. Den är ännu en vacker murlemning, omhuldad af lummigt buskverk. Byggnaden, som varit af idel gråsten, har, jemte en tillbyggnad vid östra gavelen, hållit i längden 40 alnar, samt i bredden 16 alnar. Tillbyggnadens bredd läser utgjort 10 alnar, äfvensom tornets, hvilket ägt 11 alnars längd vid grunden**) och ännu i slutet af 1600-talet varit "52 hvarf sten högt"***). Sedan i slutet af 1200-talet klostret afbrunnit, lät Lagmannen Birger Persson Brahe vid Mälarestranden uppföra en ny klosterbyggnad, jemte kyrka †). Af klostret som afbrann 1502 återstå högst få lemningar, bestående förnämligast af en kort grundmur af sandsten mellan kyrkan och klockstapelen, samt under denna, äfvensom af här och der i sluttningarna kring kyrkans norra granskap synbara mursträckor. De sistnämnda torde hafva utgjort någon omhägnad kring klosterbyggnaderna. Man har, tid efter annan, träffat i närheten af kyrkan gamla hvalfbågar och brända bjelkar, samt i ett hvalf en gammal kopparkittel ††). Kyrkan är densamma, som ännu i dag pryder denna härliga Mälarestrand. Från början uppförd i ren så kallad Götiskt stil, har hon dock med tiden undergått mindre väl tänkta förändringar †††). Men grundtanken —

om

*) "Så är det *furi-vuli*" = så är det beskaffadt; eljest ett vanligt talesätt hos allmogen på öarna i och i Landskapen kring Mälaren.

**) Drysenius, a. st. Jmfr. "Kort historisk underrättelse om Skoklosters Kyrkobyggnader, deras öden och undergångna reparationer". Handskr. af And. Lindgren.

***) J. Peringsköld, Monumenta Sveogothorum T. II, Mon. per Thiund.

†) Man har varit oviss om anledningen till den äldre kyrkans ödeläggande. Peringsköld, a. st. upplyser, att hon "har brunnit både utan och innan" — måhända vid det tillfället, då klostret brann.

††) Dan. Wings uppgift.

†††) Götiska stilens användande på byggnader, som äro mindre, än den ifrågavarande, är, i vår tanka, ett missbruk af densamma.

om den ock nu mer blott ses, såsom genom ett dunkelt glas — står dock kvar i sin gamla skönhet. Kyrkans inre skall genom en sträckmur mellan hennes båda långsidor varit fördelad i tvänne rum, af hvilka, under gudstjensten, klosterfolket begagnat det ena, samt allmogen det andra. Muren skall varit 4 alnar hög. Härigenom skyddades abbedissan med sina tolf renlifvis jungfrur för verldsliga blickar. Predikstolen lärar varit vid kyrkoväggen midt öfver sträckmuren. — Redan på 1600-talet yttrades att: ”i kyrkan hafva fordom varit många monumenter, men nu finnes dher rätt fåå” *). Tecken efter gamla hvalfmålningar varsnas här och der. På golfvet vid vestra porten ligger en aflång flat sten, å hvilken inom en tom slinga, som följer stenens ojemna kanter, är en ristning, föreställande en man till häst **). Arbetet förräder äldre tider; dock är ristningen, ehuru utsatt för söndaglig trampning, väl bibehållen, hvilket, jemte det, att stenens bredare ända, till hvilken ristningen icke sträcker sig, är ännu ojemnare, än dess öfriga delar, synes utvisa, att den fordom varit rest — troligen ute å marken. Å stenens undre sida skall finnas följande runristning: Anvit. auk. Gulafir. auk. Inhar. auk. Haursi. auk. Rulaifr. litu. *raisa* — — — Thord. Fadur. sin. Fotr. hiuk, runar ***). En ganska liten fyrliksidig grafsten ligger vid sacristiedörren och har, kring en uthuggen kalk i stenens midt, denna ristning med munkbokstäfver: *Hic jacet Dominus Holmigerus*. Inskriften torde räkna sin ålder från slutet af klostertiden, hvilket andre rätteligen anmärkt. Men Holmgeir lefde i början af 1200-talet. Stycken af gamla grafstenar ligga spridda här och der både inom och utom kyrkan. Peringsköld (a. st.) †) anför fyra, redan i hans tid till större delen oläsliga, inskrifter på här befintliga grafstenar. Den fullständigaste af dem — på en sten, å hvilken är föreställd en nunna i fot-sid klädnad med dok, hafvande i ena handen en uppslagen bok med inristade orden: *Miserere mei Deus secundum*, (mer har icke rymts), samt i den andra en staf — är af följande lydelse: ”*Abatissarum lapis hic tegit ossa duarum nomin — — — — ena qvarum sicut erat — — tonus ei si — n — earum: prima tere ret dextram tumulata, secunda sinistram.*” I sacristian förvaras, bland annat, ett gammalt rökelsekar, samt en åldrig altarduk af fint hvitt linne, hvarpå äro i en nätt sömnad af mörkrödt silke föreställda Frälsaren och den Samaritanska qvinnan, omgifna af blomverk och andra prydnader, de der sträcka sig öfver hela duken. Derå finnes ock följande, på samma sätt utförda, inskrift, nemligen:

(ofvan bilderna:)

”Den Samaritanske qvind af ond forstand
”Förnecet Christo det timelig vand”.

*) Peringsköld. a. st.

**) Se Bautil, hvari en ganska klen tekning af ristningen är intagen. Det återstår, att, sedan man tillvägabragt säkra teckningar af bilderna och andra föreställningarna å Sverikes runstenar, äfven egna dem behörig uppmärksamhet. Vi motse häri viktiga upptäckter.

***) I Bautil är denna ristning origtigt hänförd till den slinga vi nämnt, men hvilken i sjelfva verket är tom.

†) Äfvensom Ol. Celsius, i sin Disp. de Monasterio Sko.

(nedan:)

”Hvo som dricker det vand ieg gifver

”Hand aldrig dørr men evinderlig lefver

Johan. IIII”.

Vi våge icke antaga, att denna sömnad är af nunnehand. Språket är icke svenskt; inskriften visserligen ett slags munkstil (bokstäfverna hafva synbart förlorat många af sina prydnader och utmärkelser), men alls icke gammal. (En del af denna sömnad finnes aftagen på pl. 1). — En annan lemning, som med större skäl skulle kunna tillskrifvas de heliga jungfrurna, är den dyna, hvilken finnes i en så kallad munkstol härstädes (se pl. 1). Derå ses ett på röd botten anbringadt djur — enligt Peringsköld, en enhörning — med virkade prydnader, hvaromkring är i en krets af grönt tyg med fyra utgående klöfverblad af samma färg anbringad följande inskrift med hvita munkbokstäfver: *Sacerdotes et Levite Ministri Domini* (Prester och Leviter äro Herrans tjenare). — Ett äldre skilderi i kyrkan, måladt på väf, föreställer Maria Magdalena, klädd i hvitt dok samt röd klädning. — Ett skönt stycke!

I muren, som omgifver den täcka kyrkogården äro tvänne runstenar, båda upptagna hos Liljegren. — Kyrkans härliga omgifningar kunna icke nog prisas. Norr ut på prestgårdens ägor är en hage med namnet Asphagen. Der skulle, en gång, svedjas. En flicka, som *tyckte illa vara*, att de vackra träden förbrändes, satte sig, innan tändningen skedde, vid en liten rönn, den hon mycket höll af, troende sig kunna frälsa telningen. Lunden antändes. Om man vetat att flickan befann sig midt i densamma, förmåles icke, men det säges, att när lunden var nerbrunnen, fanns flickan oskadad vid sin rönn. Trädet lärer ännu finnas kvar. (Dan. Winge).

Icke långt derifrån är Storhagsängen, hvarest finnes en källa, som deraf har namnet Storhagskällan. Då en gång en klocka skulle föras till Flasta kyrka, nedföll hon i källan. Man sökte på alla möjliga sätt, att upphemta henne; men förgäfvess. Så snart man fick en skynt af brädden i sigte, sönk hon åter, och har aldrig sedan kunnat återfås. (Dan. Winge).

Skokloster Slott. Bland de dyrbara samlingarna i slottet märkas, utom de förr nämnda, i socknen funna, fornsaker, några stenvapen, samt en tunn flisig sten med inhuggningar eller ristningar å ena sidan, föreställande ett hufvud med hufvudbonad (se pl. 2 fig. 12, som visar detsamma i dess halfva storlek). Stenen är försedd med ett hål och har måhända burits på kroppen. Enligt vidfogad anteckning, undertecknad af en C. J. Büschert, är denna, ganska ovanliga, fornlemning funnen 1710 i Hellestad socken af Östergöthland. Büschert säger, att ”derpå följde pestilential.”

”Desse Landboer hafva varit fåå i hedendomen — ett vilt och otamt folk, till dess Christna troo predikat vart, Sij då blefve de något tamare och späckferdigare” *). — Skogbonden är till sitt sinnelag, såsom folket i Upland mest. Han

*) Drysenius, a. st.

är född med stora förståndsanlag. De taga, ofta af ringa anledning, nu en bättre, nu en sämre rigtning, men det är visst, att de finnas hos honom mer, ja ädlare, utvecklade, än hos Uplänningen i allmänhet, så att hans upplysning står i bästa förhållande till de omständigheter, i hvilka han befinner sig. En i detta Landskap ovanligt styfmoderlig jord har strängt inskräpvt hos honom läran, att arbeta *), såsom den ock i sitt fränskilda läge varit honom ett godt värn mot många omhvärfvande förderfligheter. Till detta kommer ännu ett. Den forna klosterinrättningen härstädes har i sin tid haft på allmogen ett inflytande, som ännu i dag är omiskänneligt. Huru än denna inrättning till sitt inre var (folket kände det då troligen än mindre, än vi), låg der dock städse kring densamma ett sken af godt, som, spridt bland allmogen, blef både "sanning och ljus." Folket kom så, att behålla för sig det goda deraf.

Beträffande gemenskapen mellan klosterfolket och allmogen, så känna vi, ej mindre, att de i samma helgedom hörde ordet och sjöngo lofsångerna **), än äfven, att de ock eljest sammankommo — Marie kyrkog.-dag och Midsommardagen i klostrets grannskap, och andra högtidsaftnar vid helsokällorna — till andagt, men ock till lek och dans. De förstnämnda festerna härstädes voro säkerligen talrikt besökta, ty år 1345 utfärdade Ärkebiskopen Henning ett bref, hvarigenom afat tillsades alla dem, "qvi festo purificationis Mariæ et Natalitiis Joh. Bapt. templum Monast. Scogensis frequentarent." De urartade genom öfvergång till så kallade Frimarknader, hvilket lærer skett i början af 1500-talet, då man ännu "med spelande och dantzande förnött hela midsommarnatten på kyrkovalen." De sednare synas varit mer enskilda. Det berättas, att vid dem bondesönerna någon gång fått dansa med klosterjungfrurna. Sådant har blifvit af någre illa uttydt — mer af fördom, än efter framlagda skäl.

Ändteligen, då inrättningen stod nära sin upplösning, öppnades en måhända ännu inflytelserikare gemenskap mellan klostrets och socknens invånare. Genom ett kungligt bref af år 1566, tillsades nemligen Nunnorna, *låt sig villiga och redebogna befinna, att om några goda mäns barn, jungfrur och pigor, så väl utaf nedriga, som högre Stender, varda them tilbudne och betrodde till lärdom, lära ärliga seder, goda dygder, theslikest läsa, skriva, sömma och annat mera,*

*) Drysenius, a. st.: "Huru mycket det har kâstat de gamble uprödja till ägor det steniga landet, kan man see af sielfva naturen, derest den ene skogzbacken med sine rötter leder sig åth en annan, görandes landet fult (fullt) med dälдер, hvilke kunna vara beqväme til åkrar, ängietäppor och beetzhagar, och är mångestädes en sådan iordmån, at om intet Bonden dess flitigare vore, skulle snart växa skoug."

Den, som vill se ett vackert prof på Skogfolkets arbetsflit, besöke Trädgårdstorp, beläget icke långt från Skog slott. Det innehades för få år sedan af en vid namn Uppström, som här nedlagt otrolig möda. Herrar lärde i Landtbruks-akademien kunna här få lära hvad af Svensk mark i dess sträfvaste lynne kan göras. Åsynen af lägenheten, jemte berättelsen om Uppströms flit, samt dess död kort efter fulländningen af arbetet, har gått oss till hjertat. Hans mödor skola förgätas med hans namn, men sent skall man förgäta, att beså och skörda de fält, hvilkas uppbrytande kostade honom lifvet.

**) Märkligt är, att "melodierna" till de flesta folkvisorna här äro rena "choraler." Vi sutto en dag vid ett öppet fönster i Prestgården. En man gick på gårdet utanför och harfvade. Han sjöng dervid, och vi trodde oss höra en psalm. Men det var den första *folkvisa* vi upptecknade i Skog socken.

som til ungdomens uptuchten behöfves och för nöden vara vill. Klostret öfvergick sålunda till en uppfostringsanstalt, af hvilken — om den någonsin kommit i gång — den närboende ungdomen i socknen troligen främst begagnat sig.

De, som längre tid vistats i socknen, instämma deri, att när Skogbonden är glad, så är han det med besked. De säga detsamma om qvinnorna. Folket talar mycket om sina förfäder, och, om desse varit bosatte i socknen, förgäta de icke, att derom, likasom till egen berömmelse, orda *). Gamla bruk och plägseder äro här ännu i svang. Julaftonen reses en lång barkad granstam på gödselhögen. Då bredes ock halm öfver stugugolfvet, der den qvarligger hela julveckan. Om morgnarna makas den åt väggarna under bord och bänkar. En högfärgad, till golfvet räckande, duk bredes öfver bordet, och derpå ställes julebröd och annan förtäring. Bordet förblifver dukadt till Trettondedagen. Julekosten derpå är höljd med dukens nedhängande sidostycken, men aftäckes, när gäster anlända, hvilket här kan ske hvarje halftimma på dagen, eller när husfolket sjelfve sätta sig till bords. Husbonden, klädd i sin röda spetsmössa, tager främsta rummet. — Bland jullekar, hvilka här förekomma i mängd, är den, som kallas: "*ta jultuppen*" ganska vanlig. Annandag jul kringstryka de "*julmuntra*" **) bondesönerna i byarna, der de afsjunga Staffans visa ***), samt undfä förtäring. Nyårsmorgonen skjutes så kalladt nyårsskott. Nyårsönsknigen är, då ogift dotter finnes i huset, af denna lydelse: "Helsa och sundhet! Allt hvad som kärt är! Och du (Maja)! En goder fästeman"! Valborgmässaftnarna tändas eldar på bergen, och man dansar kring eldarna, under det att skott aflossas. I socknen kan man vanligen räkna 12 till 15 eldar. Då sjunges ock Valborgs visa †). Midsommaraftonen samlas man till lek och dans kring majstängerna o. s. v.

Nu lider till Bröllop!

De hållas här, såsom annorstädes, vanligen om hösten ††). Då resas så kallade *Bru-riskor* (unga granar, qvistade så, att endast topparna med deras grenar och barr återstå) — två vid porten och två vid närmaste grind. Brudskaran färdas till kyrkan på vanligt sätt, beledsagad af "*Hofriddare*". Under vigseln hålles pellen öfver brudparet af fyra "*Tärnor*." Vid återfärden till bröllopsgården rida Brudriddarne, såsom vanligt, fram och åter mellan skaran och byn. Man sätter sig till bords. Vid slutet af måltiden föreslår presten insamling till bruden, sågande: "låt om oss nu, gode vänner, samla något åt bruden, till vagga"!

*) Af flera bevis välja vi ett af de märkligare. Den nära 80-årige Erik Persson i Hammarby vet omtala, att hans farmors mor varit "*bruk-piga*" (=handtlångerska) vid "*kyrkobygg-naden*" (förmodligen den förändring, kyrkan undergick vid år 1620), samt att hennes fader (Eriks farmors morfader) varit Rättare vid Skog.

**) Detta ord betecknar här i socknen munterhet i allmänhet — således vid alla tillfällen.

***) Melodien till denna, äfvensom till den visa, som sjunges, då Trettondagsstjernen kringföres, är här en choral — den sistnämnde en af de skönaste.

†) Det är märkligt, att denna visa, som i socknen är nog allmän (i Westmanland, Södermanland m. fl. Landskap får man nu mer knappt höra henne), här tros höra till denna fest. Anledningen dertill ligger troligen i namnens likhet.

††) Drysenius skrifver om bröllopen icke mer, än att "de gamle hafva mycket i gästabad prunkat med skjutande, spelande, dansande, skriande och annor äfventyr, ja, ock i gästabad varit mycket stortalige och bullersamma".

Sedan härefter dansen, hvilken öppnas af bruden och presten (han lemnar aldrig bröllophuset förr än han "dansat från sig bruden"), en stund fortgått, begifver sig bruden med sina *frammor* till *Ander-stugan*, der hon omklädes. Åtföljd af frammorna, träder hon derefter åter i brudstugan, utdelande bland gästerna den välfägnad, hon medför. Hon får nu heta ungmor. Nu försiggår, under afsjungning af den bekanta visan *), bortdansningen. Under det kif om ungmor, dels mellan gossar och flickor, dels mellan de sistnämnda och hustrurna, som härvid uppkommer, händer icke sällan, att försmädda friare — måhända ock hemligt älskade — förifra sig, hvaraf buller uppstår. Härefter begynner den "allmänna dansen", som fortsättes långt in på natten. "Sedan blir fråga om sän-gelag". "Då breddes halm öfver hela gålfvet, och gästerna lägga sig efter beqväm-lighet." Härvid förehafras flere små oskyldiga upptåg. Sedan man, dagen der-efter, förtärt så kalladt sammelsurium, "som, vid god tillgång på vått, smakar rätt bra," ställes en stubbe (stäbba, stabbe) midt på golfvet, och på den ett fat, hvari insamling sker, först till Spelmännen och sedan till "Diskvaskan." Under detta dansas kring stubben. Sedan härefter middag intagits, begifver sig den manliga delen af gästerna, företrädd af tvänne utaf hofriddarne, hvilka äro på det vidunderligaste utstyrda och nu kallas Slep- eller Släp-gubbar, till kringlig-gande hyalagen, der en mängd upptåg förehafras, och hvarest välfägnad undfås — eller tages **). Härmed är brölloppet slut.

Vi hafva, såsom läsaren finner, förbigått de vanligare omständigheterna, men så har skedd äfven med några andra, hvilkas anförande skulle leda till vid-lyftighet.

Slutligen må nämnas, att någon egenhet i den här brukliga klädedräkten nu mer icke är att finna. Att socknens allmoge under klostertiden äfven häruti skilt sig från närboende folk, vitsordar likväl Drysenius (a. st.). Hans uppgift härom (åtföljd af skrala bläckteckningar), utgörande det märkligaste stycket af hans verk, är af följande lydelse:

"Deras klädedrägt anbelagnande, så är den i gement arbete nog grann, ty mesta delen göra sig den sjelfva. Då de i klostertiden stått sig mycket väl, hafva rika bönder vid gästebud, begrafningar, bröllop, barnsöl, brukat af kläde tröjor, som intet räckte längre än mitt på låret, varandes vidare nedantill, med stora rynkor, intilldess de sammanrynkades under armarna eller bröstet, då en liten slät bröstlapp var framman, och äfven något slät och nått på ryggen gjord, till dess en hög styf krage opp vid halsen emottog. Kragen var utstickad, eller

*) Denna, som är allmän, troligen öfver hela Sverige, motsvaras af Höglorfvén i Vingåker, fast hvarken innehållen eller melodierna äro desamma. Det har lyckats oss, under ett besök i Vingåker sistl. sommar, att erhålla en fullständig uppteckning af Höglorfvén, hvilken nu mer äfven der kännes endast af tvänne personer. Ett urgammalt, nu mer ej öfligt, friaresamtal på vers, upptecknades vid samma tillfälle. Det har, oss veterligen, intet motstycke i Sverige.

**) Dessa utflygter bära fullkomligt dragen af ströftåg. Släpmännen bära vid sidorna stora väskor, i hvilka de förvara brödkakor och annat, som de egenmäktigt nedrycka från stugutaken. Allt går ut på att visa tilltagsenhet och djerfhet, hvilket icke får illa upptagas. En mängd ganska märkliga omständigheter skulle kunna tilläggas.

Oss synes, som Drysenius af detta och dylikt kommit till den meningen, att Skogboerna härstamma från vikingar. Han anför likväl intet bevis.

skuren med små trinda och fyrkantiga hål, hvarest särdeles litzer och snören voro omkringsömade; Så var det gjort, der tröjan sammanbäktades på bägge sidor; äfven på samma sätt var det, der axeln skiljer armen, och armen manchetten eller handvecket. Desse utskurne hålen, som visade någon afbruten färg, kallades Påssmohål, och klädet påssmokläde. Böxorna voro smale op ved midian, men nedan mycket vida, sammanbundne under knäen med stora bandrosor. Strumporna satt (sutto) nätt åt benen, och skorna så gjorda, som nu brukligt är (nätta åt fötterna), undantagande skobandet knöts i stora korsor, eller lyckor. De älsta brukade stridshambrar, men de yngre inga. Nu går både gammal och ung med käpp i handen, jag menar för en sed och ej för någon tapperhet, eller svaghetsteken.

Qvinfolken hade sida vida kjortlar, kassjacka, och korsmössa med många perlor stickade. Pigorne flätat hår med perlband, eller eljest vackra band, och då de blefvo gifta, hade de en silfverked runt om lifvet, och hon hängde neder på benet med en stor förgylt penning, antingen en sådan, som de påviske prester serdeles förordnat, eller landzens gångbara mynt var. Vid bältet hängde de sin knifslida vackert gjord, uppå hvilken (hvilket bälte ock?) hängde, deras förnämsta visthusnycklar. — Detta är mig berättat af trovärdige män, som sådan klädedrägt haft i sine gömmor. Med sådan klädedrägt hafva de fordom varit mycket ansedde i gästebud. Men nu brukas kläder, nätt åt kroppen gjorde, för mindre omkostnads skull. Dock beklageligt, qvinfolken äro nu ej åtskiljde, ty hustru och piga draga samma klädebonad."

Svenska Folklekar.

Ändteligen återkomma vi till lekarna *). Det vore oss så mycket käre, att nu få framlägga ett större antal samlade uppteckningar af sådana, som vi troligen aldrig hädanefter komma i tillfälle dertill. Men utrymmet medgifver det icke. Också äger allmänheten i den icke länge sedan utkomna Arwidssonska samlingen redan en så rik och kåstelig skatt i denna väg, att den bör dermed vara belåten. — Man finner, att de här nedan upptagna lekarna alla tillhöra Svea Landskapen. Vi hafva nemligen icke utan beräkning valt sådana, hvilkas uppförande vi åsett, eller i hvilka vi sjelfve deltagit, och således icke blott uppteckningsvis känna; fast äfven med denna inskränkning ett vida större antal kunnat meddelas. — Man märker vidare, att vi — den nämnda snäfheten oagadt — tillåtit oss här upptaga tre artförändringar (N:o 13, 14 och 15) af redan allmängjorda lekuppteckningar. Sådant har icke skett i förmodan, att de af oss meddelade i någon mohn stå framför de andra, utan för att åtminstone i något afseende ge fullständighet åt vår lilla samling. — Lekarnas utveckling i olika delar af landet hör till de älskeligaste ämnen för forskaren. Man lär nog i sinom tid derät egna behörig uppmärksamhet. Mätte det ske, medan lekar — icke allt för vanslägtade — ännu lekas, och af verkliga kännare **).

*) Se Ruua. h. 2. sid. 22.

**) Vi driste i detta hänseende ställa en uppmaning till Herr Bibliothekarien Arwidsson. I Tidningen Studier, Kritiker och Notiser (Granskn. af Sv. Forns.) förekomma ock några tankar, rörande ifrågavarande minnen, som röja en stor förmåga.

1.

(Lekes i Westmanlands skogsbygd. Det är obekant huruvida denna lek äfven är annorstädes känd).

En gosse af sällskapet föreställer *Lekare*, samt en af flickorna *Fru*.
Lekaren framträder till frun, som sitter på en stol, hvarefter han sjunger:

1.

Här kommer en Lekare till fruns gård:
Behagade frua te' leka i år?
För burila, för turila,
För leker under mejuna.

Frun:

2.

Jag har intet med den leken att göra;
Jag hafver det röda gullet att föra.
För burila m. m.

Lekaren:

3.

Jag är fälle intet så röder och grann;
Jag tager l'al sjelfvaste frua i hand.

Frun:

4.

Och förr än i dansen jag mände gå sta',
Så skickar jag heldre min (jungfru) åsta'
För burila m. m.

Sedan härefter frun, hvilken qvarsitter på stolen, utpekat, samt, såsom i sista versen är antydt, med någon benämning (jungfru, sjöman, herde, vallpiga o. s. v.) utmärkt någon af sällskapet, till hvilken Lekaren har att vända sig, och som bör lägga på minnet den erhållna benämningen, förfogar sig Lekaren till denna, som genast uppstiger af stolen, ställer sig bakom Lekaren och tager honom i kläderna, hvarefter båda begifva sig till frun, som, efter det sången upprepats, anvisar och uppnämner någon annan af sällskapet, hvilken på samma sätt tager plats bakom Lekaren, bakom den förr anviste. Med allt detta fortfarande, till dess hela laget blifvit uppnämndt och anvisadt Lekaren, då han i spetsen för sitt följe ännu en gång framträder till frun, hvilken, sedan sångväxlingen återtagits, enär ingen vidare återstår

återstår, att af henne anvisas, nu måste sjelf uppstiga från stolen, samt taga Lekaren i handen. Härvid fatta äfven de öfriga hvarandras händer och bilda en ring kring Frun och Lekaren, som dansa med hvarandra, under sång af de öfriga, hvilka äfven röra sig i dans:

Det är så roligt om sommaren,
När Frua dansar med Lekaren.
För burila, för turila,
För leker under mejuna.

När Lekaren dansat med Frun, förenar sig denna med sällskapet. Det tillhör nu Lekaren, att under det sången åter upprepas, i stället för ordet *Fru* högt utsäga namnet (jungfru, sjöman o. s. v.) på den person, med hvilken han vill dansa; och måste denne, så vidt den vill ungå, att gifva pant, så fort hafva trädtt inom ringen till Lekaren, att, innan versen är utsjungen, tre hvarf äro dansade med honom. Leken fortsättes, till dess alla i ringen dansat med Lekaren; dock så, att Frun dansar hvarannan dans med honom.

2.

(Södermanland och Småland. Nedanstående uppteckning är från förstnämnde Landskap.

De lekande ställa sig i tvänne rader; gossarna i den ena, och flickorna i den andra. Gossarna hålla hvarandra i händerna. Flickorna hafva i händerna kläden, på hvilka de sy. — Gossarna skrida mot flickorna, under sång:

1.

Ungersvennen han går sig åt staden och friar;
I hela vår socken finns ingen bra piga.

2.

Ungersvennen han går sig på gator och gränder;
Möter han flickan med sömmen i händer.

3.

Stånden här, stånden här, J frimodiga piga!
Till eder så hafver jag ärnat, att fria.

Gossarna stanna på den plats, från hvilken de framskredo, hvarefter flickorna framgå mot gossarna och sjunga:

4.

Hör på den bondställen, så tokigt han friar;
Kommer till sta'n, kallar jungfruen piga!

Flickorna stanna på den plats, de först innehade. Gossarna framträda, sjungande:

5.

Och tyckes min jungfru, att jag är för ringa,
Skall hon få höra silfbältena klinga.

Handklappning af gossarna, utmärkande klangen af silfverbältena.
Flickorna framgå och sjunga:

6.

Och dej och silfbältena ger jag den onde;
Hvad skulle jag väl med en ställiger bonde!

Gossarna, likaledes under framskridande:

7.

Och tyckes min jungfru, att jag är för ringa,
Skall hon få höra guldringarna klinga.

Klang af gossarna med nycklar, eller dylikt. Flickorna, framskridande:

8.

Så räck mig hit handen, min hjertelig kära!
Dig vill jag gifva min tro och min ära.

Gossarna:

9.

Din tro och din ära jag aktar ej mera;
Gossarna många, men flickorna flera.

En gosse och en flicka — de yttersta i hvarje rad — gå fram och taga hvarandra i händerna, under det att alla (nu stående stilla) sjunga:

10.

Så räck mig hit handen, min hjertelig kära;
Och hela mitt hjerta det gifver jag gerna.

De två dansa en polska med hvarandra mellan raderna, efter sång af de öfriga, hvarefter leken fortsättes, till dess alla motsstående paren sålunda dansat.

3.

(Allmän. Första ordet, *ungersvennen*, eller *jungfrun lilla*, förbytes stundom till *Stora Lunsen* och *Stora Lunsan*).

Ringdans. En gosse befinner sig inom ringen, hafvande i handen en krans, med hvars bindande han är sysselsatt. De dansande sjunga:

1.

Ungersvennen går i dansen;
Plockar rosor, så fager-fin;
Binder hop den sköna kransen
Åt sin lilla flicka, täck och fin.

Gossen tager en flicka ur ringen och sätter kransen på hennes hufvud. Sången fortsättes:

Ä'ke du min lilla kära,
Den jag sjelf utkorat har!
Skall det vara något mera,
Räck då handen och gif mig ja.

De två dansa inom ringen, under sång af de öfrige dansande:

2.

Sist så vart jag så hjertligt gläd,
Att det så behaga' dej och mej;
Jag skall sjunga i alla dagar,
För min flicka icke sade nej.
Kyss och klappa uppå kinden,
Kyss och klappa och ta i hand.
Herren gifve, jag en gång finge
Säfva på min lilla flickas arm!

Ann. Om vid lekens begynnelse en flicka befinner sig inom ringen, förändras orden derefter, på vanligt sätt.

4.

(Upptecknad i Södertörn. Melodien förekommer äfven i åtskilliga andra lekar).

Ringdans. En gosse befinner sig inom ringen. De dansande sjunga:

1.

Gick jag mig ut till att spatsera,
Lustigt om en sommardag.
Ibland de hurtiga flickor kära
Sätter jag mitt sinnelag.
Ingen kärare än jag finner,
Än den ena, jag syftar på.
Är det någon kärlek inne,
Skall det visa sig om han består.

Man stannar. Gossen går till en flicka i ringen och frågar:

Vill du ha mej?

Svar: Nej!

Man rör sig åter i dans och sjunger:

2.

Korgen hänger på din axel,
Korgen hänger på din rygg;
Korgen hänger der och slankar,
Korgen blir dig allt för stygg;

Men hvad behöfver du mycket sörja
 För den vännen du älskat har;
 Förty dit hjerta är förborgadt;
 Till en annan hon fått behag.

Ringan stannar. Gossen går till en annan flicka och ställer till
 henne samma fråga:

Vill du ha mej?

Svar: Ja.

Hon intages inom ringen, och de dansa, under sång af de öfrige
 dansande:

3.

Uppå detta ljufva ordet,
 Tager jag dig till mig in;
 Ingen menniska uppå jorden
 Skall åtskilja vårt kärlekssinn'.
 För nu är tiden och nu är stunden
 Och nu har glaset runnit ut.
 Hvarken vinter eller sommar
 Skall vår kärlek blifva slut.

Anm. Det händer, att gossen får rätt många *nej*, innan han
 hugnas med *ja*.

5.

(Sorunda socken i Södertörn).

Ringdans. Dans inom ringen af gosse och flicka. De öfriga sjunga:

1.

Så frö och sätta plantor, när det molnar;
 Ta din lilla vän,
 Och ta din lilla vän,
 Och lägg på armen, när du somnar:|:

2.

Kan man mera af flickan lilla begära,
 Än först i handen,
 Och se'n i famnen,
 Och se'n — sin hjerteliga kära:|:

3.

En vacker flicka kom sig i ringen till att svinga;
 Vill du intet bli,

Får du låta bli;
Annars tar jag mig en annan.

Anm. Ordet "flicka" omväxlar med "ungkarl".

6.

(Allmän. Nedanstående uppteckning är från Sorunda).

Ringdans. Två eller flere dansa inom ringen.

Två vänner, det gör ett par,
Tre vänner gör en längre rad,
Fyra gör ett kast,
Åtta gör ett lass.
Titta inte på mej,
Du kan intet få mej.
Tro mej visst hvad jag säger dej;
För tror du mej, så bedrar du dej.

7.

(Allmän i Mälarelandskaperna).

En af sällskapet uppstiger på en stol, som är ställd midt på golfvet. Han kallas Junker Kock (äfven lekens vanliga benämning). De öfriga bilda en ring kring honom, dansa och sjunga:

Och stat (stå) på stolen, du junker kock,
Ja liksom andra feta!
Ej kan du salta fårakropp,
Och intet soppan koka.

Den uppbragte kocken nedrusar, efter sångens slut, bland de dansande, samt griper en af dem, hvilken nu måste upp på stolen.

8.

(Nerike. Troligen ock flerstädes, fast med förändringar, såsom i Laxarby socken i Dalsland).

Ring. En gosse befinner sig inom den, till en början, stillastående ringen. Han närmar sig en af flickorna i ringen och sjunger:

1.

Kom, kom kära Marjo, träd dansen med mig!
Slättes ingen i verlden är så fager, som J.

2

Flickan:

Och intet trä'r jag uti dansen med dig,
Förr än du ger fästninge-ringen åt mig.

3.

Gossen:

Ak, kära min Marjo, tro mig på min' ord:
Det blir alt för långt, innan ringen blir jord.

4.

Flickan:

Och alldrig tror jag någon man på sin' ord,
Allt sedan Herr Peder bedrog mig i fjol.

5.

Gossen:

Kom, kom kära Marjo, räck hit mig din hand;
Här har du ringen, silfband om din arm.

Gossen knyter ett band om flickans arm, tager henne inom ringen
och dansar med henne, under sång af de öfrige, som äfven dansa:

6.

Och nu är jag utaf allt hjerta så glad;
Nu har jag fått Marjo, som jag ville ha.

7.

Och alla i ringen till vittnen ta's nu,
Att Marjo har låfvat, att blifva min brud.

9.

(Westmanland. Odensvi samt Gunilbo socknar och måhända flerstädes. Utg.
äger en märklig förändring af leken från Jemtland).

Ringdans. En flicka befinner sig inom ringen. Sång af de öfriga:

1.

Jag har spörgit, att du skall gifta dej,
Och jag har spörgit hvem du skall ha;
Du skall ha en hjertans vacker gosse,
Som är riker och står sig bra.
Ja, du må ta'n,
Ja, du må ha'n,
Och du må tacka mej, för du har fått'n;

Ty du skall tro, att han har bomullsstrumpor
 Och silkes vantar
 Och perlepipor i hvart enda hår.

2.

Så tag du på dig din ljusblå klädning
 Och gack så fram till din fästemo;
 En gosse träder inom ringen till flickan.
 Och sätt så ringen
 På hennes finger;
 Och lägg så pengar
 I hennes händer;
 Och stryk så håning
 På hennes tänder;
 Och gif så aldrakärestan en kyss.

Kyssning. De två dansa med hvarandra, under det att de öfriga
 dansande omsjunga andra versen.

10.

(Roslagen).

Sällskapet bildar en stillastående ring, inom hvilken en gosse
 (Truls) befinner sig, bärande de saker, som nämnas i sången,
 under hvars afsjungande af de kringstående han vandrar en
 gång inomkring ringen.

1.

Och Truls han gick sig utöfver en bro,
 Där tappade han både strumpor och skor.
 Ligg der, sade Truls med bågen.

Under det att förestående vers sjunges, söker den person i ringen,
 vid hvilken Truls befinner sig, att, medelst en hands eller ett
 bens utsträckande, hindra honom att framkomma. Truls tappar
 dervid en sko, den han lemnar efter sig, men kommer lyckligt
 förbi och fortsätter.

2.

Och Truls han gick sig utöfver en bäck,
 Der tappade han sin penningsäck.
 Ligg der, sade Truls med bågen.

Äfven under denna versens afsjungande hindras Truls af en annan,
 och tappar sin säck, men utgången blir densamma, äfvensom
 vid följande:

3.

Och Truls han gick sig utöfver en å,
 Der tappade han både ämbar och så.
 Ligg der, sade Truls med bågen.

Sången fortsattes:

4.

Nu har jag lyktat, att fara i färd,
 Nu är jag åter tillbaka;
 Här skall jag träffa min *maka*.

Då ordet *maka* sjunges, stannar Truls framför den flicka, han önskar sig, och med hvilken han dansar inom ringen, under det sista versen omsjunges af de öfrige, nu dansande.

11.

(Nerike. Känd äfven i Blekinge).

Dans.

Mor skulle väfva valmar i fjol,
 Hade hon intet ullet;
 Tog hon och klippte kullebaggen sin,
 Fick hon en fuller rulle.
 Mor fick en tröja, far fick en rock,
 Lilla syster fick en långer salopp,
 Vallgossen fick e' lufva.

12.

(Westmanlands skogsbygd. Nedanstående uppteckning är från Odensvi socken. Le-
 ken förekommer äfven — fast mindre utvecklad och med skiljaktig melodi —
 i Östergötland).

Ringdans. Inom ringen befinner sig en gosse eller flicka. Sång af
 de dansande:

1.

Ungersvennen } ständar uppå golfvet, liksom en ros;
 Lilla flickan }
 Han } tänker söka, ja söka sig en vän, att såfva hos:|:
 Hon }

2.

Hvem kan det vara, hvem kan det vara uppå vår ort?

Sällskapet stannar. Gossen (flickan) skjuter en af motsatt kön ur ringen, och denna aflägsnar sig. Den kvarblefna förenar sig med de öfriga, som fortsätta sången:

Och lilla vännen och lilla vänen, $\left\{ \begin{smallmatrix} \text{han} \\ \text{hon} \end{smallmatrix} \right\}$ for sin kos:|:

Man lägger händerna på hvarandras axlar, rör sig åter i ring och sjunger:

3.

Och vi sk'a rida och rida efter i fullan fläng;

Ja om det vore, ja om det vore i åren fem:|:

Den *bortfarna* återkommer och går inom ringen, jemte den *qvarblefna*, som, under det att de i ringen fortsätta dansen, sjunger:

4.

Si go'dagen och si go'dagen, min lilla vän!

Du gjorde väl och du gjorde väl, att du kom igen:|:

5.

Och medan du var ifrån mig faren, var det rätt svårt;

Hvarenda timma, hvarenda timma, lång, som ett år:|:

6.

Alla:

Och Gud ske lof! nu så ä' ni gifta, och det gick väl;

För ni har hållit, för ni har hållit hvarandra kär:|:

14.

(Södermanland och Småland (Tjust härad). En ofullständigare uppteckning, saknande melodi, från Östergötland är tillförene allmängjord).

Ringdans.

1.

Skeppet seglade så lättelig,

Alt uppå vattnet det blanka;

Så segla' det i rosenlund,

Der löf och gräs mände vanka.

2.

Ja, löf och gräs det växer opp

Allt för min hjerteliga kära;

En gosse träder inom ringen, uppjuder en flicka, och dansar med henne.

Den lilla vännen, jag tycker om,
Den söker jag så gerna.

4. 3

Och fiskar små uti böljan gå,
De söka efter sin maka;
Och så gör jag både natt och dag,
När jag min käresta saknar.

5. 4

Ser jag min käresta i dansen gå,
Liksom en morgonstjerna;
Jag fröjdar mig, så gladelig
Och skådar henne så gerna.

6. 5

Och dina dejliga ögon blå,
De ha gjort mina så våta;
Och hvar en gång jag från dig går,
Vist månd' jag sörja och gråta.

7. 6

Räck mig hit din snöhvita hand,
På det jag säker månde vara,
Att du ej tager dig någon ann'
Me'n jag borta månde vara.

8. 7

Jag drager mig till främmand' land;
Kanske jag der blifver slagen;
Men förr skall jorden gömma mig,
Förr än du blifver bedragen.

Anm. Man skulle, med afseende på tanken i denna lek, kunna tillskrifva den en hög ålder, men tilläfventyrs är den en bland de yngsta.

15.

Nerike och Dalsland (Töftedal socken). Man bör icke underlåta, att jemnföra denna lek med en i Sv. Forns., D. 3 sid. 270, intagen uppteckning från Östergötland).

Ringdans. En flicka sitter på en stol inom ringen. Hon har ett kläde i handen och hon sörjer. De dansande sjunga:

1.

Jungfrun hon sitter i gräset det gröna,
Suckar och sörjer sin hjertelig kära.

2.

Jungfrun står upp och ser sig omsider,
Får hon se kärestan uti grön lider.

Vid dessa ord står jungfrun upp af stolen och sjunger, vändande
sig till en gosse i ringen:

3.

Räck mig din hand, min hjertelig kära!
Dig vill jag gifva min tro och min ära.

4.

Gossen:

Gud signe dig, så vackert du qväder!
Du skall få krona och krans och brudkläder.
De två dansa inom ringen.

16.

(Upland. Blekinge, med någon förändring. Troligen äfven flerstädes).

Ringdans. En gosse träder, under första versens afsjungande af de
dansande, inom ringen.

1.

Det kommer en Riddare ridandes der;
Så lustigt månde han rida.

För hå, hå, hå,

För nå, nå, nå.

Så lustigt månde han rida.

Gossen går till en flicka i ringen och sjunger:

2.

Och skönaste jungfru, säg, kan jag få lof,
Att henne i famnen få taga?

För hå m. m.

Flickan:

3.

Ja, skall du nu mig i famnen få ta,
Så skall du mig ringen först gifva.

Gossen: (gifvande henne en ring)

4.

Och här har du ringen och fästningeband;
Du månde mig aldrig svika.

Flickan:

5.

Ja, skall du nu mig i famnen få ta,
Så skall du mig krona först gifva.

Gossen: (lemnande henne något, som föreställer krona och krans).

6.

Och här har du kronan och kransen dertill;
Du månde mig aldrig svika.

För hå, hä, hå,

För nå, nå, nå.

Du månde mig aldrig svika.

De två dansa inom ringen, som äfven, rör sig i dans efter sång
eller spel.

Några ord om Allmoge-drägten i Stora Mellösa Socken.

(Nerike).

Då nu omsider, tillika med mycket annat "föråldradt," äfven bruket af de klädedrägter, som från urminnes tider utmärkt Svenska allmogen, hvar i sin ort, hvilket bruk ovedersägligen stått i samband med andra, af forskare gemenskapen förbisedda, men för häfden nog viktiga, förhållanden, och således haft en djupare betydelse, än man vanligen föreställer sig, måste mer och mer ge vika för främmande klädebonader, de der ofta rätt illa lämpa sig för allmogens kroppsbildning och hållning, samt dessutom lemna ett ganska otillräckligt skydd mot vårt väderstrecks hårdhet, vore det väl tid, att, så vidt möjligt är, söka bevara för en eftertänksamare framtid de nu försvinnande vedermälena af detta bruk. Det bör till vederbörandes synnerliga beröm nämnas, att man både insett foget häraf och verkat för saken. Att förtiga de mer och mindre utförda beskrifningar om klädedrägter i åtskilliga landskap, härader, socknar o. s. v., hvilka läsas i ortbeskrifningar och resor (ss. hos Linné, Hülphers m. fl.), är det förtjenstfulla verket, *Ett år i Sverige* kalladt, ett bevis härpå. Detta verk kan i visst afseende sägas innefatta det mest framstående, men derföre icke det märkligaste, af hit hörande egenheter. Konstnären förtjenar största låford, och arbetets antydda ofullständighet förringar icke dess värde. Beskrifningarna deremot röja en författare, som, sjelf mindre hemmastadd i ämnet, inskränkt sig till sammanställningar af andras uppteckningar och meddelanden, emedan de äga hvarken den grundlighet, omfattning, eller det lif, som ämnet påkallar. Sent torde emedlertid den dag komma, då i vårt land ett likartadt verk skådar ljuset.

Det var en tid, då bland Svenska allmogen funnos de, hvilka dristade inför sin konung yrka, att han icke måtte tillstådja införandet i landet af nya och ovanliga drägter — en tid, då ett sådant förfarande räknades menige man till heder. Så hafva ock konungar varit, som aktat nyttigt, att med vite belägga öfverflöd i detta hänseendet*). Det är märkligt, att, sedan dessa och dylika åtgärder med tiden råkat i förgätenhet, allmogen sjelf genom ömsesidiga öfverenskommelser finnes hafva upplifvat dem**). Sådana bemödanden — de kunna gå

*) Att dessa förordningar verkligen tillämpats kan med mångfaldiga bevis styrkas.

**) Sådant skedde i Wingåker år 1749. (Se Sv. Mercurius för Febr. m. 1756, sid. 512). År 1755 söktes kongl. stadfäste å öfverenskommelsen, hvilken stadfästelse, såsom icke tillföre allmängjord, här må få plats. Den är af följande lydelse:

Kongl. Maj:ts Nådiga Resolution uppå Riksdagsmannens vid nuvarande Riksdag Pehr Ericssons i Åhlsätter å allmogens vägnar i Stora eller Vestra Wingåkers Socken i Södermanland ingifne underdånige ansökning om Kongl. Maj:ts Nådiga stadfästelse på bemänte sockneboer singångne förening, angående deras ifrån uråldriga tider brukeliga klädedrägts bibehållande. Gifven Stockholm i Rådskammaren den 15 December 1755. — Kongl. Maj:t har af sjelfva böneskriften, så väl som dervid fogade Oppunda Härads-Rätts extractum protocolli dat. d. 17 November 1749, i nåder intagit, huruledes desse sockneboer, till

en till hjertat. — Mätte i dylika uppresningar mot öfverhandtagande flärd och dermed förknippade förderfligheter man ur huse deltaga!

De gamla Svenska folkdräfterna hafva varit både prydligare och i allmänhet kostsammare, än de nu brukliga. Bonden har af ålder satt värde på ett hederligt äfven i sin klädebonad, och om än qvinnan häruti stundom gjort sig skyldig till någon liten fåfänga, bör sådant så mycket mindre läggas henne hårdt uppå, som den hvarken kunnat förleda henne, att förhäfva sig öfver vederlikar, eller eljest söka tillvinna sin gestalt något falskt anseende. Men det lärer till hennes gamla prydnings lof framför många sednare, att deri verkligen låg en tanke. Den blifver då ett eftertänkligt vädermåle af fornda qvinnors eljest nog obemärkta förmåga, att uppfatta och åskådliggöra det sköna. — Klädernas dyrhet ersattes genom deras verkliga värde. Också föranledde hvarken någon ovaraktighet i bonaden, eller förändrade bruk, till tätare omkostnader. En klädning med tillbehör af prydnader fick betjena icke blott köparen, så länge *han* lefde, utan äfven efterkommanderna i tredje och fjerde led. Allmogen löpte icke eller ut på åker och äng eller till skogs i sina helgdagskläder, utan lät dem förblifva i Ut- eller Ander-stugan, till dess söndagen eller högtiden inföll.

att förekomma, det ej någon ibland dem af lättsinnighet mätte taga sig anledning, eller eljest något tillfälle gifvas, till att förändra det hos dem uråldriga bruket af enahanda klädedrägt, på sådant sätt sig emellan öfverenskommit, att den, som redan kunde hafva ombytt, eller hädanefter ombytande vorde samma klädedrägt, och sig på föreställning icke rätta ville, skulle, om det är mansperson, till kyrkan årtigen erlægga Sex Dahler, och en qvinsperson Tre Dahler Kopparmynt, hvilket vore till förstående om alla dem, som uti berörde församling födde äro, eller dit gifte varda och der boende blifva, så ock om dem, som utom socknen tjent och der antagit annan klädedrägt, men åter till Wingåkers församling igenkomma, hvarå Sexmännen och Äldermännen uti hvarje Rote skulle hafva inseende, och när häremot felat blefve, sådant angifva och förberörde böter uttaga. Nu emedan merberörde församlings allmoge i underdånighet anhållit om nådigt stadfästelse på denna förening, så att densamma mätte tjena dem till en obrottslig efterlefnad uti evärdeliga tider; Och Kongl. Maj:t med nådigt välbehag anser, att *Allmogen sjelf af berömlig sinnesstadighet är angelägen om att bibehålla ett så gammalt som hederligt och lofligt klädnadssätt*; Ty vill Kongl. Maj:t härmedelst till alla delar i nåder hafva stadfäst afvannämnde öfverenskommelse och förening, samt derjemte tillåtit det de utsatte böter, i fall de af den brottslige(!) ej godvilligt kunde erhållas, må af Fjerdingsmannen i socknen eller någon annan Kronobetjent, emot vedergällning af En Dahler Kopparmynt, hos den felande genast utsökas. Hvilket vederbörande till underdånig efterrättelse lärer. Förblifvande Kongl. Maj:t i öfrigt allmogen med nåd och ynnest bevågen. Datum ut supra. Adolph Fredrich (Sigill). Carl Arnell.

Vi beklage, att vi nu icke äro i tillfälle, att allmängöra de märkliga antekningar, rörande Wingåker och dess allmoge, dem vi för detta ändamål haft lyckan att emottaga af Th. Doctoren m. m. J. P. Wählin. Måhända förunnas oss, att af dessa och våra egna temligen rikhaltiga samlingar af efterrättelser om denna trakt framdeles utarbete en större omfattande beskrifning om den berygtade Wingåkersbygden. Ur förstnämnda antekningar må likväl här anföras, dels att, sedan förordningen under en längre tid icke tillämpats, församlingen genom ett Sockenstämmobeslut den 10 Juni innevarande år öfverenskommit, att härefter böter ovillkorligen böra uttagas af dem, som aflägga sina fäders drägt, dels att ägaren af Skenäs gods i socknen, Herr Öfverste-Lieutenanten Ihre serskildt förbjudit sine underhafvande, att aflägga dräkten, samt förständigat dem, hvilka härutinnan felat, att åter, såsom det i socknen heter, *plagga sig*.

Redan Sturleson m. fl. gamla författare veta omtala en redan i äldsta tider vedertagen skilnad mellan högtidsdräfter och hvardagsdräfter. Båda äro, när de tillhöra allmogen, lika förtjenta af uppmärksamhet.

Under några utfärder sistlidne höst hafva vi aftecknat åtskilliga, hittills mindre bemärkta, folkdräfter. Af dessa teckningar meddelas nu en, föreställande en qvinna i Stora Mellösa socken af Nerike, klädd i sommardrägt. I brist af den omfattande och säkra kännedom, som erfordras för behörig utförlighet i ämnet, nödgas vi, innan vi öfvergå till beskrifning om sjelfva dräkten i socknen, inskränka oss till några få allmänna iakttagelser. Inbyggarna i denna socken, hvilka i flere omständigheter skilja sig från sina grannar, tros härstamma från ett fremmande folk, som i forntiden här nedsatt sig. Så väl karlar, som qvinnor utmärka sig framför Nerikesboerna i allmänhet genom en stark och fast kroppsbyggnad. Hvitlätt hy och ljust hår, samt blåa ögon äro här mycket vanliga. Ett lätt och gladt utmärker deras sinnelag. Men de veta ock taga till sig allvaret, der det höfves; älska gamla sedvanor, af hvilka serdeles märkliga upplysningar ännu stå att erhållas, och äro inom sig ytterst samdräktiga.

Karlarnas gamla vinterdrägt

bestod af: hatt med kullrig låg kulle och mycket breda bord, eller ock luden mössa af får- eller hundskinn, försedd med trenne klaffar — en på hvardera sidan och en framtill, hvilka i köld eller urväder nedfälldes, så att föga af ansigtet var bart: fårkinspels utan krage, men i öfrigt lika med nu brukliga: väst ("lifstykke") af bredrandigt ylletyg, likaledes utan krage, men med stora ficklock och af den längd, att den räckte nedom midjan: mörkgrå rock af vallmar, utan krage, och hvars till knä räckande skörten voro ganska breda. På dem voro fickor och lock, utstyrda med trenne uddar och lika många så kallade trensar. Baktill fanns utsydd en ros, som kallades *bönan*. Skörtofodret bestod af hvitt eller rött tyg, men fodren till ficklocken och uppslagen alltid af rött kläde eller vallmar. Rocken fästades medelst häckten: kapprock af grof vallmar med ganska liten krage, samt med klaffar på hvardera sidan, som voro försedda med tre mycket stora blanka stålknappar: knäbyxor, mest af renshud, med granna spännen: skor (aldrig stöflor), samt tätt åtsittande "snövepor" (=snösockor), och sluteligen vantar af ull, hvilka räckte till armbogen, eller ock så kallade arm-muddar.

Karlarnas gamla sommardrägt

är föga känd och torde saknat utmärkelser. Hvad man vet, är att de, sommartid, i stället för balsduk, begagnade om halsen ett högfärgadt nära två tum bredt band, som baktills knöts i en stor bandros och hvars ändar hängde ner åt ryggen.

Qvinnornas gamla vinter-högtidsdrägt

utgjordes af: svart **mössa** med en fin hvit spets kring kanten, hvilken spets, tillika med mössan, rynkades i nacken. Mössan slutade upptill med en "spets,

eller pik", i hvilken det ihoprullade håret gömdes: ett mycket litet halskläde: tröja af brunt kläde, som räckte till knä: förkläde af ylletyg under tröjan: kjortel af brunt kläde, veckad och nedomkring kantad med gröna band; ibland äfven röda, gröna eller blå yllekjortlar — mycket väl veckade. En synnerlig omsorg användes vid veckens läggande. De strökos och kaflades, ja, understundom lågo qvinnorna i sina klädningar natten för högtidsdagen, på det att vecken skulle bibehålla sig jemna och släta: pels med tillbakavikna skörten, fästade med i hörnen varande häckten. Dock voro på helgedagarna skörtena nedfälda: strumpor — till färgen högröda: skor med höga, smala klackar, samt försedda med stora krusade och uddiga tungor, hvika lågo öfver vristen.

Qvinnornas gamla sommar-högtidsdrägt:

Hufva af nettelduk, hoprynkad baktill med ett band, som lindades tvänne hvarf kring hufvudet och knöts vid nacken: halskläde — ganska litet: lifstykke af grönt och rödt, randigt ylle med rynkor och snibbar nertill: stora, vida lentygs- armar af fint lerft med smala linningar vid händerna och fästade tätt intill handlederna med vackra armknappar: kjortlar af hvitt blågarntyg eller lerft, med väl lagda smala veck, efter kjortelens hela längd: ylleförkläde — med breda, blå, röda och hvita ränder: strumpor — till färgen röda: "tofflor" med höga, smala klackar.

Karlarnas nu brukliga drägt:

Hatt: rock af halfylle, kläde eller vallmar, merändels mörkblå och alltid med ståndkrage, samt trenne små veck baktill på hvar sida: halsduk, öfver hvilken en fin och spetsig skjortkrage är viken: lifstykke af brunrandigt tyg. (De mörkblå halfylle-rockarna, hvilka sommartid begagnas, och som hafva dylika plaggs vanliga längd, kallas här vestar): pels med mångfaldiga prydnader af kalfskinn. Den begagnas vintertid nästan vid alla tillfällen, men i kyrkan icke utan öfverrock: korthyxor: blå strumpor, tillknutna vid knä med breda röda band. Hvardagsdräkten är af samma beskaffenhet, som högtidsdräkten, men består af sämre tyg.

Qvinnornas nu brukliga drägt:

Bindmösa samt utsydt stycke: "strykband" — till färgen röd, hvilket bindes kring pannan vid hårfästet, samt knytes i bandros i nacken: lentyg med uppstående krage och derå utsydda uddar. Armarna äro mycket vida och vid handlederna försedda med linningar, å hvilka, medelst rödt och hvitt bomullsgarn, nätta prydnader äro utsydda: lifstykke, mycket urringat vid barmen och med skörten baktill, som äro uppvikta, att fodret, som alltid är hvitt, må synas: tröja (sommartid nästan aldrig bruklig) af blått vallmar eller halfylle, likaledes med uppvikta skörten: "pels" (vintertid), hvilken icke är annat, än en sådan tröja, fodrad med färskinn: klädes- eller vallmarsrock — likaledes vintertiden — hvilken här kallas kolt: kjortel af randigt ylletyg med många veck: strumpor, hvars nedre delar äro röda: skor med blåa band.

ST. MIELLÖSA SV.
(Nerike).

I hvardagslag brukas, så väl af yngre, som af äldre, mössor med breda band, hvilka aldrig knyts, utan hänga nedåt bröstet eller ryggen. Håret uppstrykes vid pannan, der strykbandet anbringas, samt uppvikes offläadt bakifrån till hjessan, der det fästas med en liten kam, hvaröfver sedan mössan sättes. Sommartid nyttja de den lilla, för socknen egna, så kallade stjerthatten af flätad haln med sin uppstående skärm, runda kull och sin stjert. Den är alltid prydd med ett högrödt bredt band, lagdt i trenne hvarf öfver hatten. Det knytes aldrig under hakan, utan nedhänga de tre kvarter långa ändarna deraf öfver bröst och axlar. Teckningen utvisar den lilla hattens ställning på hufvudet, hvilken alltid noggrannt iakttages.

Gammal Plägsed i Småland.

I den bekanta handskriften, "Småländska Antiqviteter" kallad *), förekommer en berättelse om ett i Småland fordom och tilläfventyrs ännu **) öfligt bruk, hvilket synes förtjena uppmärksamhet. Vi hoppas alltså göra fornforskare — serdeles de store Danske — en tjenst, då vi i vår skrift lemna denna märklige berättelse en plats, hvilken eljest upptagits af något ur egna samlingar. — Huruvida den ifrågavarande plägseden har varit eller är känd äfven utom Småland, är oss obekant. Måhända skall allmängörandet af berättelsen leda till upplysning derom. Mycket deraf återfinnes dock i de bruk, som i vissa landsorter iakttagas under nattvandringarna till Elfqvarnarna ***). — Berättelsen utgör 56 Cap. af Rudbecks verk och är af följande lydelse:

"Om gå Årsgångh effter gammal Seedh.

Een gammal plägsedh har varit i Småland, att uthleeta alla åretz Egen-skaper, at lära see föruth alt hvadh om året passera skall, hurudan ähring skal blifva, hvem i gården skal döo eller intet, om någon stoor döde skal komma, om någon utrikes farande skal hemventas, om krich och öhrligh är at frukta, om Eld eller Vattens nödh skal något hüks eller stadh öfrgå, om något argt Trällerij skal dhett året yppas, om gode Fiskelekar skola blifva och Skytterijer ventas, medh mycket mehra (som) jag hvarken alt veet eller kan nempna, och har denne sedvana, at gå Åhrsgång, alt ifrån bedendomen in til dhenna stund varit och brukas här i desse gräntz-lärader i Småland ganska mycket, och tye-kes dhett detta vara een serdheles vetskap och hemblighet, at bli vijss och förständig i många saker, och går dhett till på effterföljande sätt.

Femb nehter om åhret äro för andra eenkannerligen utsedde, at gå åhrsgång på, som ähr:

1 Tåmmes Messe Natt. 2 Juhle Natt. 3 Staffans Messe-Natt. 4 Nyåhrs Natt och 5 Tretton dagz Natt †). Och dhe som dhenne åhrsgång gå, fasta merendhels dhen dagen serdheles effter Middagen, och uppenbara dhett för ingen menniska, ingen seja til, at dhe gå ut, och ingen eld måste dhe see förut, uthanså voro, at dhe någon eld inne hade set om dagen, så slå dhe eld af ståhl och flinta för sig ute, hvilken eld dhe mena hafva dempt dhett hinder dhe af dhen andre Elden kunnat hafst; ingen helsa dhe på uthe, som dhett möter, och om någon helsar svara dhe intet; intet få flere fölias åt, än två, och intet ordh må dhe tala sedan dhe gå ur stugan, eller see sig tilbaka; intet få dhe lee, om aldrig så mycket roligt och selsampt komme dhett före, eij heller förskreckas, utan gå så alfvarsampt stilla och tige. Först gå dhe till Kyrkiogården, om dhe kunna hinna dijt och hemb igen om natten,

*) Författad af Regementsqvartermästaren Petter Rudbeck.

**) Se "Läsning för Folket", 8:de Årg. h. 2, sid. 186 o. f.

***) Jfr. Runa, häft. 1, sid. 4, der likväl föga deraf är vidrördt.

†) In margine: "N. B. Luce Natt den förnembsta".

och dher see dhe mycket selsamma saker, serdheles om stoor döde skal dhettilstundande året komma, så gräfves dher up grafvar heele natten af fast mycket fälk, som synes; om gode åring skal blifva, så see dhe på åkrarna små karar (karlar) bära stora sädeskiärfvar, och tyckes dhem, at skiärer och liar knapra i stenarna, och synes llike som små möss drogo stora sädeslass, stora öhlunnor kiöras. När dhe komma till någon gårdh och dhe sackta kneppa på veggen och seja: "skal någon döo här inne", så svarar dhen, som skal döo, *ja*, eller om någon dör af dhem som inne ähr, så svaras *nej*, och skier detta svaret hastigt, antingen dhe äro såfvande, eller vaakande; om krigh blif, så hugges dhett grufvelig i skogen, lika som han all skulle till storm stegar, fassiner och krigzverke nedfellas, och många utrustade karar rida af och an på vägarna, och feltpipor höres; blif oäring om året, så synes få fälk på åkrarna och små kiefvar sammanbäras, och at fälkett sitter på stenrören suckar och sörier; Eld och Vattufloed synes från de gårdhar, dhett skal tima om året, och alla träll och spökerijer äro då ute, och oendeliga selsamma syner ses, dhett altför långt voro, at uprepetera; och som mycket äfventyrligit och ganska roligitt sejes förhafvas dhe netter, så är dhett dem, som gå åhrsgång, strengeligit förbuditt, at lee dher åth, ty dhett berettas, at så mycket dhe då vrida munnen til löje, och dhett utbrister i skrat, som höres, så mycket blir munden sned alla dagar dher effter.

När dhe hafva gådt såledhes i siu åhr och hållitt sig tilböriligen, kommer, dhett siuende åhret på sidsta dagen dhe deht året gå, een man ridandes, ur hvilkens hals går bara Eldzlåge, och har denne mannen een runkaffe i munnen; om nu dhen som går åhrsgången är så snell och dristig, at han kan springa till och taga kaffen ur munnen på dhen andre, så blif han förmedhels dhenne kaffens bärande hoos sig, som berättas, ganska klook, så at han kan veet(a) alt hvad man frågar honom effter, ja han skal kunna see 9 alnar ner i jorden, med mera, som härom berättas, nembl.

Måste dhe än tvenne åhr gåt hafva, så at summan nie blif, och komma om aftonen serla på kyrkiogården, så finna dhe för sig många små gåssar, som kallas Varfvar, alla medh hattar på hufvudet, som medh hvar andra leeka, och oräkneliga roliga apespeel för sigh hafva, förmenandes dher med, at komma denna gångare at lee, hvilket om han gör, så ähr all hans gång om intet för dhe 9 åhren, och måste han gå 9 åhr på nytt igien, om han vill ha hatten. Uthretta dhe intet genom löije och speel, sökia dhe medh förskräckelige och faaselige syner, att jaga honom borth; Men dher alt slijkt dhett misslyckas, förmå dhe intet gå ifrån honom, medh mindre een aff dhett måste släppa sin hatt i stickett, fast dhe under tijden brottas medh honom, seijandes: du får intet hatten, mindre du kan taga'n aff een aff oss medh gevalt eller gesvindigheet; doch vijd ottemåhl släpper eendhera dhen godvillig. Dhenne karl, således medh kaffen och hvarfshatten försedd, hålles sedan för een stoor Profet, och veet svara till alla fördolde Ting och spådommar, utan at mehra gå åhrsgångh.

När han vill spå tag(er) han hatten på hufvudet och kaffen i handen."

Öfversigt.

Under loppet af det snart tilländagående året hafva vännerna af fäderneslandets minnen lika litet, som under sednaste åren, haft att glädja sig åt någon allmännare spridd värma för vår forntid. Någon synnerlig verksamhet å vederbörandes sida för vetenskapens befrämjande har icke eller försports. Vi vilje likväl fästa uppmärksamheten på hvad som åtgjordt blifvit.

Af tillfälliga anledningar hafva under året tvenne Folkstycken blifvit uppförda å hufvudstadens större Skådeplats, äfvensom, till större och mindre delar, här och der i Landsorterna, hvarigenom den Stockholmska allmänheten, jemte andra, fått tillfälle, att taga någon kännedom om åtskilliga af vårt lands skönare folkmelodier, dansar och folkdräkter. Styckena — det ena med namnet *Nationaldivertissement*, det andra *En Majdag i Värend* kalladt — hafva ock vunnit ett måhända nog opåräknadt bifall. De utfördes med lif och värma, så att de, hvilka icke gjorde anspråk på, att äfven från skådeplatsen intagas af den oefterhärmliga *lugna kraften* i dessa sångers och dansars föredrag hos dem, hvilka de tillhöra, funno sig äfven dermed belåtna. Vi erkänna den stora förtjensten af dessa styckens upphof och meddelande, och önska, att de snart må efterträdas af andra, som bättre förmå leda oss in i forna världens storhet.

I sammanhang härmed förtjenar nämnas den Majfest, som på Blomstermånadens första dag egde rum å fria fältet vid Eklundshof i närheten af Upsala, och hvari samtliga studerande deltog. På slätten upptågade Smålands, Werm-lands, Östgötha, Södermanlands och Nerikes samt Westgötha Landsmanskap. Hvarje af dem gaf föreställningar med något för sin hembygd i sång, folklek och klädedrägt egendomligt. Bondbröllop och Slotteröl omväxlade med andra fosterländska föreställningar och öfver det hela spelade en frisk fläkt af ägta hemlandsanda. — Ostridigt hör denna till våra dagars skönaste företeelser i festligt hänseende. Från Upsala har oberäkneligt mycket fosterländskt utgått. Derifrån spredo sig på nytt de i aflägsna landsändar upphemtade folksångerna — der har stått, och der står ännu kring den store Geijer (han har brorsdelen i allt detta goda) en ynglingaskara, som oförryckt bär inom sig fosterlandssinnet i dess skönaste och — vi säge det — djupaste betydelse.

Kongl. Witterh. Hist. och Antiquitets-Akademien har äfven detta år inhändigat en myckenhet, mer och mindre märkliga, jordfynd. Man hoppas få i Akademiens handlingar, hädanefter, så ofta dessa utkomma, läsa utförligare beskrifningar om dem, helst Akademien på lång tid icke fått mottaga eller belöna någon enda prisskrift, och alltså icke saknar utrymme för sådana beskrifningar. På detta sätt komme Akademien, som allt hittills, hvarken med någon Tidskrift, eller annat eget verk, hugnat den fornälskande allmänheten, ofelbart i tillfälle, att ådagalägga äfven *sin* styrka i hvarjehanda hit hörande ämnen, att förtiga det enskilde derigenom sannolikt skulle bevekas, att ur sina förråder rigta Akademiens samlingar.

Ph. Magist. Lennart Åberg *), Med. Cand. Carl Säve **), samt utgifvaren af denna Skrift hafva af allmänna medel fått genom Akademien uppbära "stipendier" af 200 R:dr B:co hvardera, i ändamål, att i landsorterna, för Akademiens räkning, anställa antiqvariska undersökningar, afteckna minnesmärken, uppteckna folksånger, sånger, språkegenheter m. m. äfvensom samla fornsaker o. d. De tvenne förstnämnde stipendietagarnes åtgärder, till följd häraf, äro oss obekanta, men den tredje af dem har under en färd, dels till fot, dels till häst, hufvudsakligen i Dalsland, hopbragt en visst icke stor, men i förhållande till tillgången, som han hoppas, skäligen samling, den der, behörigen ordnad, kommer att, jemte en berättelse om resan, till Akademien öfverlemnas. En del af de upptecknade folksägnerna äro intagna i denna Skrift.

Någon ytterligare åtgärd i förevarande hänseende af det allmänna, eller af enskilde, är oss icke bekant ***).

Sedan år 1839 har Herr Hofpredikanten Afzelius årligen utgifvit en del af sitt verk, kalladt "Svenska Folkets Sagohäfder, eller Fäderneslandets Historia, sådan hon lefvat och ännu till en del lefver i Sägner, Folksånger och andra Minnesmärken". I förordet nämnas dessa sagohäfder "minnen, samlade egentligen under författarens ungdomstid i landsbygdens hyddor". Nu, ehuru väl största delen af dessa minnen utgöres af förut bekanta, i en mängd verk (deribland i handskrifter) spridda, efterrättelser, så att verkets sistnämnde förklarande öfverskrift tyckes vara nog oegentlig, har likväl Förf., så väl genom en lämplig sammanställning af dessa, som genom en nått inflätning deri af åtskilliga sagominnen, sånger m. m., dem han själf, serdeles i sin födelsebygd Westergötland, upptecknat, åstadkommit en ganska behaglig läsning. Vi anse visserligen icke den åtgärd, hvilken Förf. här vidtagit med de muntliga öfverlemningarna, för den uteslutande rätta, emedan derigenom desamma, i större eller mindre mohn, fått anstrykning af bearbetning (den äfven några bevisligen undergått), men hålla likväl Förf. räkning derför, såsom för en enskild vacker uppfattning af sagominnenas samband med *folkets* "historia".—Hvad som likväl bordt föregå ett sådant förfarande, hade varit en samling af blotta sägnerna m. m. med bifogade upplysningar när, hvarst och hos hvilka de uppfattats. Vi äro sjelfve när som helst i tillfälle, att kunna styrka

*) Författare af åtskilliga Antiqv. afhandlingar, såsom: "Anteckningar rörande Bohusläns äldsta namn och bebyggare", Lund 1838; "Hällristningar från Bohuslän uti Sverige" (införd i Annaler for Nordisk Oldkyndighed, 1839) m. fl.

**) En serdeles lofvande språkforskare och känd såsom författare af en Flora Gottlandica.

***) Utg. af denna skrift hade i sistl. Maji, äfvensom sedermera i September månad, genom tillkännagifvanden i Tidningarna inbjudit hufvudstadens yngre fornvänner, att kostnadsfritt deltaga uti några utfärder i stadens granskap, i ändamål, dels att söka uppdaga minnesmärken, dels och förnämligast för att genom ändamålsenliga undersökningar af redan kända fornlemningar söka inhemta någon kännedom om nödiga iakttagelser vid deras beskrifvande och bestämning. Tvenne hade redan på förhand förklarat sig sinnade, att vara Utg. följaktige, men antekningslistorna förblefvo blanka. Utg., jemte de två följevännerna,ingo emedlertid, under fyra serskilda utvandringar, tillfälle, att taga kännedom om ett icke ringa antal forntidsminnen.

tillförlitligheten af ett stort antal af dem, såsom ännu kända i Westergötland och flerstädes, hvilket må lända till deras efter rättelse, som nog opröfvadt sökt ned-sätta den förtjenst, arbetet verkligen äger, men våge likväl uppmana författaren, att i en serskild samling af sådana sägner framlägga sina ungdomsrön.

Det af oss tillförene nämnda verket, "Sveriges Ur-invånare", är med fjerde häftet, som under året utkommit, fulländadt. Detta arbete är af den beskaffenhet, att en fullständigare granskning af detsamma i dess vidd ligger utom vår förmåga. Att redan vid år 1760 Nils Reinhold Brocman ganska klart antydt de fleste af de slutsatser, till hvilka Förf. genom aktningsvärda och snillrikt framställda undersökningar kommit, inhämtas af några den förres afhandlingar i handskrifter uti Kongl. Bibliotheket i Stockholm, samt flerstädes, och torde icke vara Förf. obekant.

"Skandinaviska Natur-myther, jemnförda med Grekernas" är namnet på en redan 1842 utkommen afhandling af Henrik Gustaf Hultman, hvilken afh. förtjenar uppmärksamhet. Förf. äger beläsenhet och en icke vanlig förmåga, att sammanlikna; och om än, enligt vår enskilda öfvertygelse, dylika jemnförelser äro och förblifva endast sväfvande gissningar, intilldess på fullständigare uppteckningar af hit hörande lemningar hos Svenska allmogen (Förf. har icke riktat med en enda sådan från sin sagorika födelsebygd, Småland) en säkrare grund torde kunna läggas, äger likväl Förf. förtjensten af ämnets bearbetning, hvilket han ej läser lemna outveckladt.

Med serdeles loford förtjenar vidare nämnas några afhandlingar i skriften "*Läsning för folket*". Hit höra, i vår tanka, förnämligast de af Herr Cavallius meddelade Wärendska folksägnerna, samt berättelserna om Kettil Runske, äfvensom en afhandling om Runorna. Herr Cavallius uppfattar alltid sitt ämne väl och lämpar här med serdeles skicklighet sitt framställningssätt efter allmogens begrepp. — En annan större afhandling af okänd författare har till öfverskrift "*Sveriges Geografi*". Den är ännu oafslutad, men det meddelade är förtjenstfullt, ja, i några delar mästertligt. Förf. torde icke illa upptaga, att vi anse hans korta beskrifningar om allmogens i de serskildta Landskaperna lynne, seder, lefnadssätt, m. m., mindre lyckliga. Vi veta, att knappt något läses med större uppmärksamhet än dessa. Vi veta ock, att i nästan hvarje socken en viss mening (troligen sedan urminnes tider) gjort sig gällande, rörande de serskilda kringliggande socknarnas allmoge i flere eller färre af dessa omständigheter *), ej mindre än äfven, att dessa meningar högst sällan kunna jäfvas — minst i de förhållanden, der allmogen sjelf haft tillfälle att pröfva och erfara. Folket besitter således redan en öfvertygelse och kännedom häri, för afvikande hvarifrån, skäl måste framläggas. — Andra afhandlingar i denna skrift, såsom: "*Några Svenska folkseders upphof och historia*" m. fl., röja beläsenhet. Men vi kunna icke nog loforda företaget, hvilket säkert redan burit god frukt.

*) Uttryck för den ena eller den andra af dem finnast. ex. i de, ofta nog utmärkande, benämningar (ökningsnamn), hvilka allmogen i skilda socknar, tvifvelsutan öfver hela Sverige, bära. De ha afseende antingen på lynne, kroppställning, klädedräkt, eller näringsyrke o. s. v., äro, för att kunna bevaras i minnet, nästan alltid ställda i vers, och äga för forskaren större märkvärdighet, än man vanligen tror.

Redan i slutet af sistlidet år utkom af trycket första delen af Herr A. E. Holmbergs "*Bohusläns Historia och Beskrifning*", innefattande eg. landets historia. Då redan tvenne granskare offentligen yttrat sig öfver detta verk, anse vi mindre nödigt, att dervid uppehålla oss. Vi instämma i allt det lof, som blifvit Förf. tilldeladt, och äro öfvertygade, att vederbörande, af de medel, som för dylika ändamål finnas att tillgå, hålla Förf. skadelös för de tvifvelsutan dryga kostnader, dem han fått och säkerligen, innan verket vinner fulländning, ännu får vidkännas, helst arbetet synes blifva af den beskaffenhet, att det kan tjena till mönster för framtida skriftställare i detta ämne.

Herr Rectoren Petter Björkman har hugnat allmänheten med första delen af en "*Beskrifning om Wernland*". Förf. finnes hafva i åtskilliga delar troget följt Fernows bekanta beskrifning om Landskapet, men har derjemte meddelat rikhaltiga efterrättelser rörande folklynnet och framför allt språkegenheterna m. m., hvilka förtjena största uppmärksamhet och säkerligen af alla läsas med nöje.

Under loppet af sistförflutna år hafva i Upsala följande ortbeskrifningar blifvit utgifna, nemligen:

"De Paroecia (Ostrogothiæ) Rumskulla", författad af Carl Oscar Dusén. Enligt en i socknen gängse sägen skall den hafva sitt namn af en *Romfarare*, hvilken berättas vara begravnen i en *kulle*, icke långt från kyrkan. En mängd kummel finnas vid Simondeboda, äfvensom vid Hamra, hvarest äfven är en stensättning, den allmogen kallar *Domarering*, äfvensom en stor hög, *Konungsbacken* kallad, enligt sägen deraf, att en konung, eller annan utmärkt man, der blifvit dödad under en strid. Han skall vara begravnen vid Hamra, under en derstädes befintlig bautasten o. s. v.

"Om Fellingsbro socken" i Westmanland, af Johan Wilhelm Sjöqvist; 1:sta delen. Förf. har meddelat bland annat, ganska nöjaktiga efterrättelser, fast i nog allmänna ordalag, rörande sockenboernas lynne m. m. samt derjemte några mycket välkomna upplysningar om allmogens egna klädedrägt. Af socknens fornlemningar äro blott några få nämnda.

"De Paroeciis Gothlandiæ Burgs et Stånga", af Carl Johan Oscar Laurin; 1:sta delen. Ett ypperligt arbete. — Förf. härleder namnet Burgs af Gottländska ordet burg, som betyder en sandås. — Socknens fornlemningar uppräknas och beskrifvas korteligen, äfvensom några Gottländska folklekar. — Vi vänta med otålighet fortsättningen af arbetet.

"De Paroecia Uplandiæ Wiksta", af C. F. Wiberg. Vi hafva icke sett detta arbete.

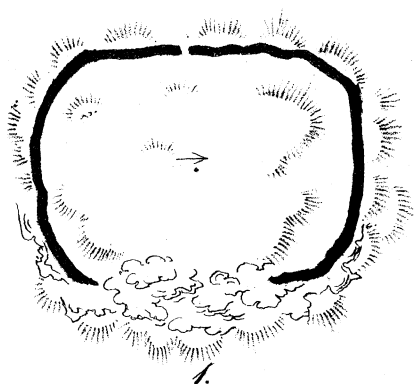
"De Arce Wisbyensi, anno 1676 a Danis expugnata atqve paullo post funditus excisa", författad af Carl Johan Bergman. Förf. meddelar en kort beskrifning om fästet, hvarefter finnes intagen ur Palmsköldska samlingarna en berättelse, med öfverskrift: "Kort Relation om Gottlandz öfvergång Å:o 1676: d: 1: Majj till the Danske och hvad som dervjdh passerat".

"Annaler for Nordisk Oldkyndighet, udgivne af det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab" är namnet på ett verk, om hvars tillvaro vi säkerligen icke behöfva underrätta vännerna af Nordisk fornkunskap. Då för närvarande i vårt land fornforskningen kan sägas alldeles ligga neder, måste våra älskeliga

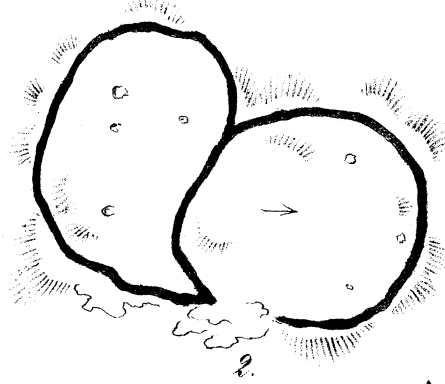
grannars ädla nit, att uppehålla och bearbeta densamma så mycket mer falla oss i ögonen. *Vi kunna om denna verksamhet icke säga nog mycket godt.* Redan 1836 utgaf Oldskrift-Sällskapet en "Ledtraad til Nordisk Oldkyndighed", som, ehuru i vissa delar för oss otillämplig, äfven här i landet varit af oberäknelig nytta *). Annalerna innehålla afhandlingar af Danmarks yppersta Lärda: — af Finn Magnusen, Rafn, Petersen m. fl. Det är vår öfvertygelse, att man i Danmark har bättre kännedom om vårt lands minnen, än vi sjelfve.

Af den Norska Tidskriften *Urda*, hafva vi haft tillfälle att taga kännedom om sju häften. Huruvida något ytterligare utkommit, är oss obekant. Skriften är i flere afseenden förträfflig.

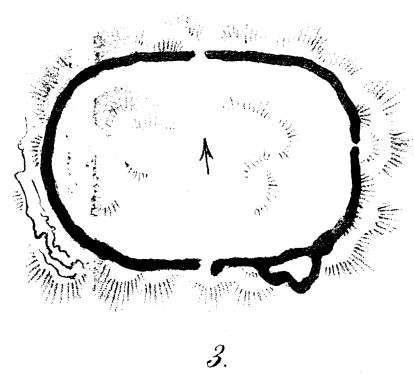
*) Utg:s försök i denna väg (se *Runa* H. 3 sid. 12) kommer att tills vidare förblifva i handskrift.

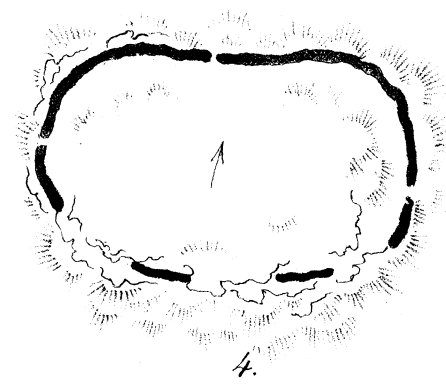
1.

2.

3.

4.

5.

6.

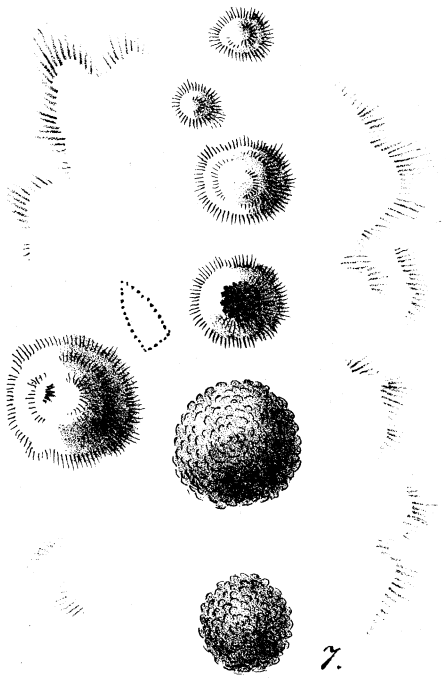
7.

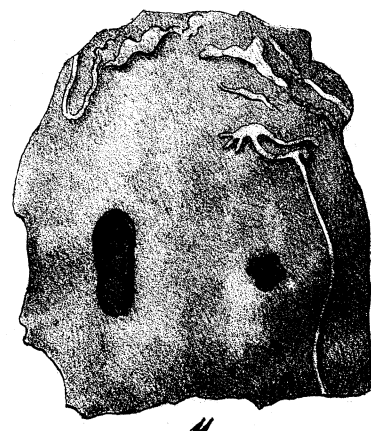
8.

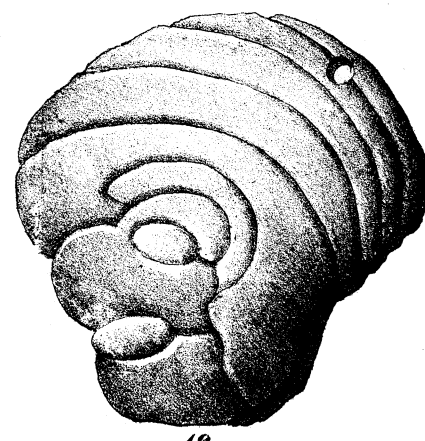
9.

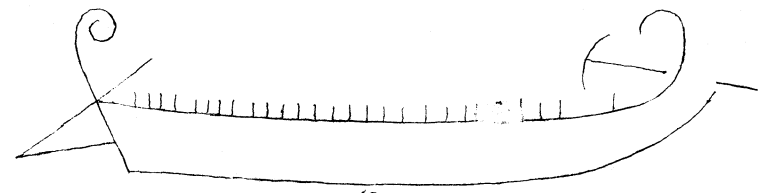
10.

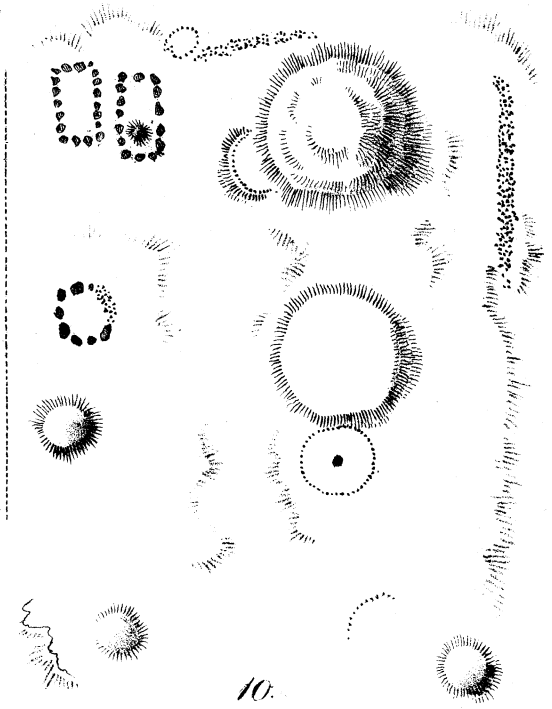
11.

12.

13.

14.

Rättelser och Tillägg:

Första Häftet.

- Sid. 1, 2. Beträffande det löfte vi gifvit, att, efter fulländad färd genom Westmanland, utveckla vår åsigt rörande Landskapets första befolkande, så länder till upplysning, att enär anteckningarnas meddelande i deras helhet icke kommit att fullföljas, löftet ej *kunnat* hållas.
- 2, r. 8 *står*: 1500 — *läs*: 1600.
- 3 Om trollen i Arla- och Kindbergen äro flere, icke anförda sägner gäncse, hvilka först i dessa dagar blifvit oss meddelade.
- 4, r. 36 *står*: durets — *läs*: djurets.
- 5. Den här omnämnda "ovanligt lilla oskadade urnan" lemnades, kort efter dess upptagande, jemte åtskilliga andra fornsaker, till Herr Professor Schröder; och har gifvaren därför erhållit en rik ersättning i åtskilliga lärda muntliga meddelanden af den frejdade fornforskaren, serdeles under ett besök i Upsala i början af innevarande år.
- s. s. Borgen på Stålberget äger tvänne ingångar, hvilket kan inhemtas af grundritningen.
- 6, r. 1 *står*: norrut — *läs*: norr ut.
- s. s. Sägnen, rörande händelsen vid Gertrudsbäck, är upptecknad af Utg:s, nu mer allidne, fader, Prosten, Mag. Carl Dybeck. Den anføres äfven af Grau i dess Beskr. om Westm.
- s. s. Nogsta Borg äger blott på ett enda ställe i sydost 14½ alnars lodrät höjd.
- 8 Löftet, att meddela våra tankar om "nyare tiders sångdikter" lemna vi mer än gerna ouppfyldt.
- 9, r. 13 *står*: en — *läs*: en.
- — 26 „ 16 — „ 17.
- — 34 Med rörets höjd af 3½ alnar förstås sluttningshöjd.
- 10 Den här efter Finn Magnusen anförda uppgiften om betydelsen af ordet *vi* är hemtagd ur hans förträffliga afhandling "*Den förste November og den förste August.*" Kiöbenh. 1829. Jmfr. samme Förf:s afhandling "*Om Nordboernes ældste Gudsdyrkelses Steder, kallade Ve eller Vi, samt denne Benævnelses Oprindelse og Afledninger*", i Annal. f. Nord. Oldk. 1839, sid. 201.
- 11, r. 29 *står*: hårda prof — *läs*: både hårda och svåra.
- 13, r. 4 „ fyrk ntig — *läs*: fyrkantig.
- — 20 „ Mantillägger — *läs*: Man tillägger.

Öfversättning af den här införda sägnen:

Konungen satt en qväll i sitt hem. Jätten stod vid dörren. "Hvad är åt dig"? frågade kungen. "Intet", sade jätten och såg sig immerfort omkring i den runda stugan. Vidgar sig och grinar dervid grufveligt. "Hvad är åt dig"? sade kungen, och hvart otålig (sticken, misslynt). "Intet", sade jätten. — Kungen vart rädd (rättare: började bli rädd). Först gjorde (förvandlade) han sig till gosse; sedan till orm, och rann så ut genom väggspringan med sin dotter. Jätten märkte det och skynder efter. Kungen hade dröjt utanför; och gick det nu gauska hårdt till. Jätten var hurtig och skrytande; hojta, hötte (hotade) och hutade. Eljest var icke kungen den, som jemrade sig. — "Gif mig din dotter" sade jätten. Nu vardt det skarpare!

Dagen gick upp och dagen gick ner. Solen sken i röda blodet. Konungens tre modiga söner gjorde frid (gjorde slut på striden), och jätten drog sig obelåten (tungsint, dystert) derifrån.

Konungabarnet gick sig ut en qväll (tro mig! det var icke vägen till nästa gård = den vägen var icke kort), i sin faders vackra tågter. När hon kom dit, hvarest de dejliga blommorna lutade sig öfver vattnet, blef hon varse jätten,

der han satt i slutningen mot vattnet. "Gulla! (= du vackra, såsom gull!) gif mig din perle-krona" sade jätten. — "Du får icke min krona för allt det myckna guld, som skiner i världen; nej, du får icke min krona, ville du än gifva solen för henne".

Blef så afton. Just som det började dagas, sutto små elfvor på hällen. "Jätten tog henne", språkade elfvorna.

Sid. 13, r. 31 *står*: giölä — *läs*: giölä.

— 16, r. 13 „ söäkt — „ sökt.

— 19, r. 7 „ finss — „ finnes.

— — 43 „ förbrännining — *läs*: förbränning.

— 20, r. 11 „ uppekålla — *läs*: uppehålla.

— 21, r. 4 „ fllständigaste — *läs*: fullständigaste.

— — 34 „ uppbrände — *läs*: upphrände.

— 22, r. 45 „ Adificatum — „ Ædificatum.

— 24, r. 30 „ Sile — *läs*: Sili.

— 25. Den här nämnda runstenen i Mervalla hage saknar en liten del af slingan, hvilken varit ristad å en del af stenen, som blifvit frånbruten, eller bortfallit och förkommit.

— 26. Att Valborgsmässeldar sällan tändas på ättehögar är icke så rätt sagdt.

— 28. Vi hafva här uttalat vår förmodan, att vid den flisa, som finnes inom Åsa Domarekrets afkunnade domar blifvit verkställda. Utgifvaren af denna skrift har, såsom många andra, sjelf mer än en gång i både tviste- och brottmål fällt och afkunnat domar, de der blifvit, såsom han hoppas, likmätigt Svensk lag, verkställda i Tingstufvan, inför sittande Rätt. Så har skett än oftare i gammal tid.

Vår granskare (i Tidskr. Freya) behagade sjelf finna hvad här vore att tillägga till bemötande af hans anm. Rummet nekar oss, att utveckla frågan.

— 33, r. 9 *står*: är ättehög — *läs*: är en ättekulle.

— 34—35 Vår gransk. anser ordet Staf enklast och rigtigast böra härledas af *stå*. Oss har synts antagligt, att Stafstenarna fått namn af deras staflika utseende. Vidare ordväxling är öfverflödig. Gransk. förklarar, att "Dijkmans och Peringskölds antagande, att ordet staf betyder *graf*, *likställe* är oriktig(t), utom i de fall, då en eller flera stenar äro (eller varit) vid ett grafställe uppresta". Men här inträffar just detta fall.

— 35, r. 12 *står*: Peningsköld — *läs*: Peringsköld.

— 36. Gransk. finner skäl till klagan öfver våra unga poeters lärdom.

— 41 o. f. . . Den här intagna afhandlingen, hvars forts. finnes i Runas 2:dra häfte, innehåller, i Gransk:s tanka, några drag af den fordna vanliga antiqvariska lärdomen, och synes honom vara det svagaste i häftet.

Utg. önskade, att våra löntagande "Antiqvarier" och han sjelf besutto samma kunskaper och varma forskningsnit, som Förf. till afhandlingen.

— 43, r. 8 *står*: lungt — *läs*: lugnt.

— 47, r. 34 „ insäkningar — *läs*: insänkningar.

— 50 o. f. . . Gransk. har i anledning af den här införda Skilderi-förteckningen anmärkt, att de kunna göras mer upplysande. Han har deri fullkomligen rätt. Utg. är alls icke bevandrad i detta ämnet, hvilket, helst när man har för sig både ordliga och ofullständiga namnteckningar, är svårt nog att reda.

Det under N:o 7 upptagna skilderiet, som hör till de märkligaste i Rossvikska samlingen, föreställer troligen Fru Görwel Abrahamsdotter Gyllenstjerna, som dog 1577 och efterlemnade en betydlig förmögenhet, om hvilken en rygthar, ganska långvarig, tvist uppstod. (Se Järtas afhandling "Om Svenska Lagfarenhetens utbildning ifrån Gustaf den I:s anträde till regeringen intill slutet af sjuttonde århundradet", i V., H. och Ant.-Akad. Handl.).

Andra Häftet.

— 2. Ordet *klånk*, hvilket annorstädes uttalas *krånk* eller *krankt*, är känt i de fleste Landskap från Jemtland till Småland och betecknar spöke.

Sid. 2 Vi hafva här (i noten) återopat det härliga verket "*Færøiske Qvæder, samlede og ofversatte af H. C. Lyngbye*", och taga oss friheten meddela vänner af språkforskning, att vi i dessa dagar fullbordat en öfversättning af Færøiska stycket *Brinilda Thattur* (Brynildas qvæde) på Westmanländska folkspråket, för att anvisa språkens öfverensstämmelse.

s. s. Uppgiften om ägta perlor, hvilka skola funnits i Walsta ån, är hemtat ur Graus Beskr. om Westmanland.

— 3, r. 41 Ordet hva'n betecknar: hvilken mängd.

— 6, r. 9 hännaser = här.

— — 32 o. f. Om käringen med äggen finnes en lång saga, snarlik den anförda sägen. Med afseende å uttrycket *brum brummeri brumma*, hvilket här nämnes, torde förtjena anmärkas, att Sv. ordet *brum* just betyder brodd och blomma, äfven om att samma ord på Island ännu betecknar löf och blad.

— 8. Utg. har sjelf icke hört kiluddarna kallas *hattar*, utan är uppgiften hemtat ur J. H. Wallmans "*Öfversigt af Svenska fornlemningar*", i V., H. och Ant.-Akad. Handl, hvarest anføres en sägen, "att Odin ägt en *udde-hatt* af denna form."

s. s. Ännu år 1759 skall midt på Ströbohög stått en gammal tall. (Se "Inländsk resa genom södra provincerne", handskr. af Strang).

— 15. Enligt beuäget meddelad underrättelse af Herr Borgmästaren Boseus i Köping, lærer den jernplåt med ristning, hvilken här omtalas, nyligen vara återfunnen bland en mängd gamla handlingar i Köpings Rådhus-archif.

— 19. I Strangs (han bodde på Solberga i Odensvi socken) ofvan anförda resebeskrifning finnes flere anteckningar om Kungsohrs fordna slott. Boksamlingen derstädes utgjorde 1759 omkr. 35 band.

— 21, r. 10 *baa* = skynda, "lägga af".

— — 21 *kana* = fåra; äfven *bana* samt i Södermanland rimsa.

— 28, r. 15 *står*: äggadt — *lås*: eggadt.

— 29 o. f. . . . De fleste af de här uppräknade fornsaker innehafvas af Utg.

— 35, r. 39 *lås*: införd i *Bihaget till N. Dagl. Alleh.* o. s. v.

— 36, r. 38 *står*: serskiljda — *lås*: serskilda.

— 56, r. 1 „ *ryka* — *lås*: rikja.

— 65. Att vi nu innehafva en fullständig uppteckning af Höglorfvén, är upplyst här ofvan sid. 61.

— 67, r. 13 *Bära Maj i by* är öfligt både i Tyskland och Danmark, hvarest det kallas *rida Sommer i Bye*. "Deraf den gamle Engelske Talemaade: *to bring the summer home*". Finn Magnusen, "Den første Nov. og den første Aug." sid. 15:

Tredje Häftet.

— 3, r. 24 *står*: såväl — *lås*: så väl.

— — 30 „ såkallade — *lås*: så kallade.

— 4, r. 40 „ 1 $\frac{1}{4}$ — *lås*: 1 $\frac{1}{4}$ — 2 $\frac{1}{4}$ — *lås*: 2 $\frac{1}{4}$. Dessa mått röra den "graf med bauta-sten", som vidstående Pl. föreställer, "hvilket endast på detta sätt tillkännagifves".

— 6. Under sednare besök i Balunda socken hafva vi haft tillfälle uppteckna några sägner, de der i många omständigheter upplysa hvad här är anfördt; men utrymmet tillåter icke deras upptagande. — Ur roten till Klinta tall uppskjuter nu ett nytt skott.

— 11, r. 28 *står*: numera — *lås*: nu mer.

— 13. Den här omtalade stensättningen på Ulfvi ägor i Ihrsta socken kallas af gemene man *Gull-grufvan*, och berättas derom många sägner.

Ett utmärkt vackert, aflängt fyrkantigt, smycke, funnet i en grafkulle på Åby ägor i denna socken, har nyligen blifvit skänkt till Utg.

— 14, r. 11. Ordet *äskan* (vid uttalet höres framför bokst. s ett nästan omärkligt r) torde böra härledas af älska, men vi veta icke något fullt motsvarande ord eller uttryck till dess förklarande.

— 15. Det tecken på himmelen, som i Mälareländerna heter Noaks Ark, kallas i Östergöthlands skogsbygd Noaks skepp.

Sid. 27, r. 39 *står*: Grigspsholm — *läs*: Gripsholm.

- 34. En af hufvudskriftens verser i visan om Nils Wånge har blifvit utesluten. Enl. dens. gör "tjenstepigan" anspråk på, att hvarje natt få ligga mellan tvänne drängar.
- 36. Visan om Dalabo sjunges öfver hela Dalsland, hvilket land den torde eg. tillhöra.
- 39. Visan under N:o 22 är känd äfven i Westmanlands skogsbygd och måhända flerstädes. Melodierna äro skiljaktiga.
- 41. Midsommarvisans afsjungande vid det uppgifna tillfället lärer, enl. sednare underrättelse från orten, nu mer upphört. Dock sammankommer man nu såsom förr vid sjön.

Fjerde Häftet.

- 7, r. 15. I anledning af framställd anmärkning anse vi oss böra nämna, att i Westmanland och flerstädes ordet *bünge* betecknar en sädeslär. I Södermanland betyder det en hög af säd.
- 10 o. f. Några teckningar af här beskrifna fornsaker hafva icke kunnat erhållas; men vi afläggja härmed hos den värde Förf. en varm tacksägelse för afhandlingens meddelande.
- 14, r. 26 *står*: Jugriou — *läs*: Jugrien.
- 23, r. 8 „ folkberättelsen — *läs*: folkberättelser.
De fig. på Pl. 2 till detta 4:de häfte, till hvilka anvisning i skriften saknas, äro:
Fig. 1. Näsborg, sid. 4.
— 2. Lundboa ringmurar, sid. 7.
— 3. Gullboborg, sid. 8 och 9.
— 13 föreställer en hällristning i Upland, hvilken, jemte åtskilliga andra, var ämnad att bifogas en afhandling "Om hällristningar i Mälarländerna", men hvilken för rummets snäfhets icke kunnat intagas. Den kommer att öfverlemnas till Kongl. Oldskrift-Sällskapet i Köpenhamn.

En mängd ytterligare tillägg skulle kunna göras. Några tryckfel torde vara öfversedda. Skiljeteckn. felen äro, serdeles i första och andra häftet, för många att kunna rättas.

Den del af ofvannämnda gransk. utaf Runas 1:sta häfte, hvilken vidrör Förf. framställningssätt m. m. torde med nöje läsas, hvarföre den här nedan bifogas, så lydande:

"Förf. bör akta sig för onödiga exklamationer, sentimentala utgjutelser, stundom mindre påkallade af ämnet, alltid fadda och vidriga för bildade läsare. Förf. uttalar en sträng och för ingen del *allmänligt* sann dom öfver våra unga lärdes poesi (rättare vore kanske att klaga öfver våra unga poeters lärdom) — "en poesi att gråta åt". Må Förf. taga sig till vara för uttryck, som smaka af dålig eller åtminstone illa placerad poesi (t. ex. p. 26, 33). Äfven påtagliga imitationer — vore det ock efter ett snille, som Ehrensvärds — skada stilen (se p. 14). Dessa fel finna dock en antaglig ursäkt i Förf:s blygsamma erkännande uti förordet. Måhända torde de få förklaras af begäret och behovet, att göra skriften smakligare för en större krets af läsare. Men detta syfte kan uppnås, utan glittret af falska prydnader. Det är en redbar Förf:s pligt att söka bilda allmänhetens smak, men ej att bilda sig efter densamma, helst om denna smak är förskämd. Ref. älskar ännu mindre slika bugningar inför opinionens gunst, som förekomma pag. 36. Det är ett beklagligt oskick af en del bland vår tids litteratörer att vilja inblanda dagens frågor i allt, äfven der de förekomma mest främmande. Man ifrar med rätta för nykterhetsföreningar mot bränvinssupandet; men Ref. befarar, att vi snart måste vara betänkta på nykterhetsföreningar i afseende på stil och *författarskap* (sic!) Hvar sak må skötas för sig, och speciellt torde en fornforskare, i afseende å politiken, utan skada kunna fästa sig vid Fru Leנגrens välbekanta råd till sin dotter.

(Br. Em.) H—d".

Läsare!

Så hafva vi i tvenne år "fört våra Runor".

Fornforskningen vill icke återgång till, eller förblifvande vid, det gamla, utan den vill lära, huru ett folk kan och bör på ett sannt fullföljande sätt framskrida. Vill den icke detta, så vill den intet.

Utg. vore frestad, att fortsätta meddelandet af sina nu mer skäligen rika samlingar; men han väntar, att någon bemedlad varder uppträdande med en Skrift för Nordisk Fornkunskap, och skall då med glädje omfatta tillfället, att få meddela hvad han innehar och vidare kommer att samla. Emedlertid och innan den dag stundar, då Utg. får bjuda fäderneslandets minnen farväl (en mörk dag!) skall han — trogen en gammal föresats — framkomma med ännu ett arbete.

Hvad slutligen beträffar Runa, så tror Utg. att här finnes åtskilligt för bearbetning af Svensk fornkunskap. "Exklamationerna" stå för Utg:s räkning. Han vågar förmoda, att de icke äro grusfligare, än att Läsaren kan "hoppa öfver dem". Eljest äro de icke beräknade för *någon* slags rörelse.

De tekningar af fornlemningar — omtalade i 1:sta och 2:dra häftena — hvilka icke kunnat bifogas, äro, dels sistl. år, dels under förflutna sommar, af Utg. lemnade till K. V., H. och Ant.-Akademien, som benäget låfvat hålla dem granskare tillhanda.

Utg. fortfar att samla och brefväxla med kunder och vänner af gammalt. Hvad han erhåller skall icke förfara, eller illa användas.

Innehållet af Skriften Runa.

Första Häftet:

Förord.

Antiqvariska Utvandringar i Westmanland	Sid. 1—14.
Fornminnen i Medelpad	- 15—23.
Domaresäte på Sela-ön (Södermanland)	- 24—30.
Staf-Stenarna (Södermanland)	- 31—35.
Svenska Folkvisor	- 36—40.
Bref från Skåne, rörande dess Fornminnen (1:sta brefvet)	- 41—49.
Förteckning öfver en samling af äldre skilderier på Säteriet Rössvik i Södermanland	- 50—52.

Andra Häftet:

Antiqvariska Utvandringar i Westmanland (forts.)	- 1—28.
Antiqvariska Märkvärdigheter i Tumbo Socken (Södermanland)	- 29—31.
Ringanäs och Kongsberg (Upland)	- 32—38.
Bref från Skåne rörande dess Fornminnen (2:dra brefv.)	- 39—53.
Svenska Folkvisor (forts.)	- 54—68.
Öfversigt	- 69—70.

Tredje Häftet:

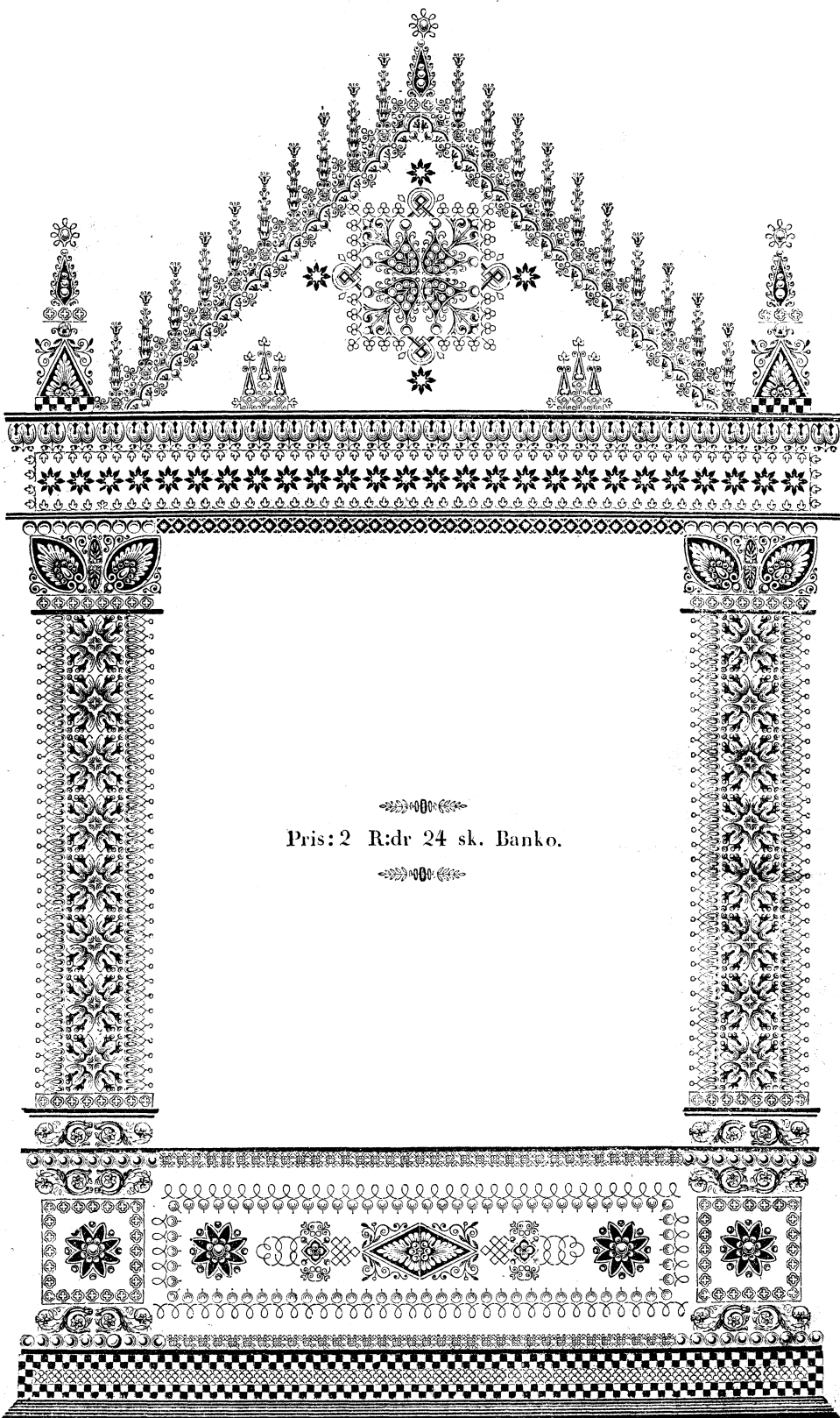
Antiqvariska Utvandringar i Westmanland (forts.)	- 1—20.
Ett besök på Hernön (Södermanland)	- 21—27.
Bråvalla	- 28—32.
Svenska Folkvisor (forts.)	- 33—42.
Förteckning öfver en samling af äldre skilderier på Hesselby i Spånga socken af Upland	- 43—46.
Sotaskär (Södertörn)	- 47—54.
Berättelse om anställd undersökning af några ättehögar i Nafverstad Pastorat af Bohus Län	- 55—59.

Fjerde Häftet:

Antiqvariska Utvandringar i Westmanland (forts.)	- 1—9.
Nordiska Fornlemningar	- 10—15.
Om Värens Rätt och dess upphof	- 16—22.
Folksägner i Dalsland	- 23—46.
Skogboland, eller Skokloster socken (Upland)	- 47—62.
Svenska Folklekar	- 63—76.
Några ord om Allmogedräkten i Stora Mellösa socken (Nerike)	- 77—81.
Gammal plägsed i Småland	- 82—83.
Öfversigt	- 84—88.
Tillägg och Rättelser	- 89—92.

STOCKHOLM, 1843.

P. A. NORSTEDT & SÖNER, Kongl. Boktryckare.

Pris: 2 R:dr 24 sk. Banko.